Самостійна Україна

INDEPENDENT UKRAINE

Із змісту

ЧІКАҐО **НЮ-ЙОРК**

— ЛИСТОПАД — ГРУДЕНЬ, 1960 —

САМОСТІЙНА
УКРАЇНА
INDEPENDENT UKRAINE

Ukrainian Monthly Magazine

Published monthly by the Organization for the Rebirth of Ukraine
Cooper Station P. O. Box 4
New York 3, N. Y.
Edited by Editorial Staff
Editor in Chief Wolodymyr Shemerdiak

Yearly subscription $4.00, single copy 50 cents.
Mailed at Chicago, Illinois

Видає: Центральна Управа Організації Державного Відродження України
Редагує Колегія
Головний Редактор Володимир Шемердяк
Адреса Редакції і Адміністрації:
"INDEPENDENT UKRAINE"
2315 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Ill.
Phone: ARmitage 6-0066

Редакція застерігає собі право скорочувати рукописи. Передруки з «Самостійної України» дозволені тільки за поданням джерела. Передплата «Самостійної України» виносить річно: в ЗДА і Канаді — дол. 4.00, поодиноке число 50 ц. В інших країнах рівновартість.

Printed by
Ukrainian- American Publishing & Printing Co.
2315 W. Chicago Ave., Chicago 22, Ill.
Tel.: ARmitage 6-0066

ЧЕРГОВІ ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ»

24-ий Відділ ОДВУ в Дітройт, Міш. 25.00 дол.

Друг Ярослав Величко зібрав 26.00 дол. На його листу зложили:

Ярослав Величко	5.00 дол.
М. Граб	5.00 дол.
Степан Пилипишин	5.00 дол.
Михайло Кривий	5.00 дол.
Гавриїл Туркевич	5.00 дол.
Андрій Гірняк	1.00 дол.

Індивідуальні пожертви зложили:

С. Левкут	5.00 дол.
Д-р Сергій Кротюк	2.00 дол.
Теодор Семаківський	2.00 дол.
Іван Бульчак	2.00 дол.
Володимир Ревюк	2.00 дол.
Марія Процай	1.00 дол.
Сергій Сущик	10.00 дол.
Д-р. Микола Курпляк	5.00 дол.
Василь Зубрицький	5.00 дол.
Ігор Пахолюк	3.00 дол.
Іван Яковлюк	2.00 дол.
Андрій Мосіяха	1.00 дол.

Друг Остап Сеник зібрав 19. дол. На його листу зложили:

Інж. Іван Янович	5.00 дол.
Остап Сеник	2.00 дол.
Павло Воробій	2.00 дол.
Михайло Крищишин	2.00 дол.
Теодор Петрусь	1.00 дол.
Іван Максимів	1.00 дол
Ярослав Мричко	1.00 дол.
Інж. Богдан Ґамота	1.00 дол.
Михайло Гук	1.00 дол.
Іван Грещак	1.00 дол.
Лев Рудавський	1.00 дол.
Степан Михайлонька	1.00 дол.
Д. Галущак	1.00 дол.

Друг Дмитро Радієвський зібрав 7.00 дол. На його листу зложили:

Дмитро Радієвський	1.00 дол.
Іван Завадка	1.00 дол.
Михайло Паславський	1.00 дол.
Михайло Хома	1.00 дол.
Дмитро Таращук	1.00 дол.
Михайло Гаргай	1.00 дол.
Іван Прокопюк	1.00 дол.

Друг Омелян Бойчук зібрав 23.00 дол. На його листу зложили:

Іван Попіль	5.00 дол.
Володимир Серна	5.00 дол.
Омелян Бойчук	4.00 дол.
Іван Мединський	2.00 дол.
Роман Крупка	2.00 дол.
Василь Хамолюк	2.00 дол.
Олекса Кривоший	2.00 дол.
Йосип Чупіль	1.00 дол.
Петро Фурчак	5.00 дол.
Тимофій Бондар	5.00 дол.
Кирило Понович	2.00 дол.

ЩИРО ДЯКУЄМО! ХТО ЧЕРГОВИЙ?

Різдвяний сезон — це найкращий час полагодити свої обов'язки супроти «Самостійної України»! Тому, вирівняйте Ваші довги за передплату і вплатіть чергову. Не відмовте свого святочного датку на прес. фонд. журналу!

Через помилку, не було подано, що п. Тимочко склав на коляду ОДВУ минулого року — 5.00 дол. Просимо вибачення.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

Рік XIII ЛИСТОПАД-ГРУДЕНЬ, 1960 Ч. 11-12(141-142)

ІЗ РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ ТА НОВИМ РОКОМ

19 61

Голові Проводу Українських Націоналістів полк. Андрієві Мельникові, Проводові Українських Націоналістів, Проводам і Членству Сестринних Організацій Українського Націоналістичного Руху, всьому Членству ОДВУ та Українському Народові в Україні і поза нею сущому

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО ТА
ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ
бажає

Центральна Управа Організації Державного Відродження України

ЩИРИЙ РІЗДВЯНИЙ ПРИВІТ І ПОБАЖАННЯ
ВСЬОГО ДОБРА В НОВОМУ РОЦІ
шлемо
Усім нашим Працівникам, Співробітникам, Передплатникам і Читачам.

Редакція і Адміністрація «Самостійної України»

З НАГОДИ РІЗДВА ХРИСТОВОГО ТА НОВОГО 1961 РОКУ
бажаємо усім нашим Уділовцям, Працівникам, Клієнтам і Приятелям
ВЕСЕЛИХ СВЯТ І ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ!

Українсько-Американська Видавнича Спілка в Чікаґо

З СВІТЛИМ ПРАЗНИКОМ РІЗДВА ХРИСТОВОГО вітаємо Братні Організації, наше Членство і Прихильників та бажаємо їм успіху в НОВОМУ РОЦІ.

Головна Управа Молодих Українських Націоналістів в ЗДА

Веселих Свят і всього добра в Новому Році всім друзям і знайомим бажає

Проф. Олександер Грановський з Родиною

З нагоди Різдва Христового і Нового Року найсердечніші побажання Веселих Свят і Щасливого Нового Року Друзям і Знайомим бажає

Степан Куропась з Родиною

Веселих Свят і Щасливого Нового Року всім Друзям і Знайомим бажає

Володимир Різник з Родиною

Усіх наших Друзів і Знайомих Святочним Привітом поздоровляємо та багато щастя і радости їм в Новому Році бажаємо

Євгенія і Степан Коцюба

З нагоди Різдвяних Свят і Нового Року засилає найкращі побажання Побратимам по зброї, Друзям і Приятелям

Юрій Артюшенко з Родиною

Рідні, Друзям і Знайомим всього найкращого бажають з нагоди Різдва Христового і Нового Року

Марія, Володимир, Андрій і Іванна Попадюки

Друзям, Приятелям і Знайомим в день Різдва Христового і Нового Року всього добра бажають

В. Х. і М. Панасюк

Приємних Різдвяних Свят та доброго Нового Року бажає всім

Володимир Шемердяк

Смачної куті і багато втіхи в Новім Році бажає Друзям і Знайомим

Сергій Сущик

Всього доброго і Веселих Свят Друзям і Знайомим бажає

Микола Лаба з Родиною

Проф. В. Доманицький

ЕТАПИ РОЗВИТКУ НАУКИ ПРО НАЦІЮ

Михайло Драгоманов (1841-1895), доцент античної історії Київського, професор Софійського (в Болгарії) університетів, видатний націолог, фольклорист, політично-громадський діяч і публіцист. Року 1875 за особистим наказом царя Олександра II був звільнений з Київського університету. Тоді Українська Громада в Києві вислала його за кордон, для провадження української національно-визвольної праці, й протягом десяти літ фінансувала цю працю. Драгоманов осів у Женеві (Швайцарія), редаґував і видавав спочатку збірники «Ґромада» (5 томів, 1878-1882), а в рр. 1880-1881-місячник «Громада» (за кошти С. Подолинського). Його співробітниками були: С. Подолинський, М. Павлик, Хв. Вовк та Я. Шульгин. Драгоманов у Женеві цілковито присвятився націологічним дослідам. Ще до виїзду закордон він разом з В. Антоновичем видав ««Историческіе Пѣсни Малорусскаго народа», I-II (1874-1875), «Малорусскіе народныя преданія и разсказы» (1876); на еміґрації він видав: «Нові українські пісні про громадські справи» (1881) та «Політичні пісні українського народу 18-19 ст.», I-II (1883-1885) [38]). Пізніше Наукове Товариство Імені Шевченка у Львові видало збір його творів у цій ділянці під наголовком: «Розвідки М. Драгоманова про українську народну словесність і писменство» — 4 томи (1889 -1907). Драгоманов використовував український фолклорний матеріял, як джерело для дослідження історії громадських ідей на Україні. В передмові до книги «Політичні пісні...» р. 1883 Драгоманов докоряє історикам-українцям, що вони показали багато хиб української старшини, не жаліючи таких оборонців волі козацької, як Виговський, Мазепа та Полуботок. «Цими дослідами істориків українських користуються вороги козацьких порядків і прихильники царських. А показати всю шкоду для українського народу отцих царських порядків українські історики невспіли... так уся історія громадського життя в Україні і досі не показана в правдивому світлі»... Драгоманов ужив тут м'якого вислову «невспіли», знаючи добре, що в Росії вони не могли цього зробити. На думку Драгоманова українці багато втратили від того, що не вдержали своєї держави («Пропащий час!»). Програма його була всеукраїнська, вона охоплювала всі українські землі від Кубані до Закарпаття. Як вчений-дослідник Драгоманов показував етнічну однородність українського народу на всіх землях його поселення. Як націолог і політик він допоручав не стільки об'єднання всіх українців в одній державі, скільки поділ ролей та систематичну взаємо-допомогу між російською та австрійською Українами. До повалення російської імперії головний центр українського національного руху, на йо-

Ф. Кордуба

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА СССР

Сучасна совєтська публіцистика безперервно займається всесторонніми проблемами націй в майбутньому комуністичному суспільстві. Багато уваги присвячується питанням функцій окремих націй в цьому новому суспільстві, та разом із тим не поминається і мови, як окремого фактора, який в майбутньому мусить стати виразником комуністичної культури. І так в теоретичному органі ЦК КПСС «Коммунист», ч. 13, 1959, на стор. 39 читаємо:

«Злиття націй і національних культур не можна виявити як процес, який може розпочатися тільки після перемоги комунізму майже в усіх країнах світу. Створення в майбутньому одної загальнолюдської мови та злиття національних культур в одну загальнолюдську культуру — це складний і довгий шлях, який на нашу думку, має свій початок вже в нашій дійсності».

Знов-же про це, як задумує керівництво ЦК КПСС розв'язати складну проблему «загальнолюдської мови» комуністичного суспільства, говориться в органі «Вопросы философии», ч. 7, 1959. стор. 41 так:

«На базі загальної для всіх націй соціялістичної системи господарки й одного державного ладу, а також одної соціялістичної за змістом культури, з'вилася необхідність загальної для всіх мови. Функцію такої мови міжнаціональних зносин виконує російська мова — мова великого народу».

Отже тим самим російську мову ЦК КПСС згори накидає всім націям, вважаючи її за мову «міжнаціональних зносин», і то не тільки для наро-

го думку, мав-би бути в Галичині, але щоб бути спроможною виконати цю функцію, Галичина мусіла б спочатку, за духової підтримки наддніпрянців, позбутися своєї провінційної обмежености.

Драгоманов розглядав українську справу в широкому міжнародному аспекті. Тому він часто говорив про Східну Европу в цілому та присвячував багато уваги російському, польському й балканським питанням. Головну перешкоду нормального розвитку Східної Европи він вбачав у польському «історичному» патріотизмові (месіянізмі), що невдовольнявся польською етноґрафічною територією, але висував претенсії на кордони 1772 р., далі — в німецькім імперіялістичнім «натиску на Схід» та в імперіялістично-централістичних тенденціях і традиціях російської держави. Для України Драгоманов намічав упорядкування українсько-жидівських взаємин, визнавав необхідність жидівської національно-культурної автономії, та солідарности жидів-робітників з українцями.

Драгоманов спостеріг, що в тодішній Росії рівнобіжно існували фактично дві «русскія» мови, дві «русскія» культури, дві «русскія» нації: одна мова-культура-нація, протеґована урядом, — Післяпетровська — з великою домішкою чужоземних елементів, друга мова-культура-нація Допетровська — традиційна суто національна колишньої Московії (пізніше — «Великороссії»). Для першої — протеґованої урядом Драгоманов запропонував термін «общерусскій», «общероссъ». Тоді для Допетровської («Великорусской») народної мови-культури-нації залишаються логічно терміни «Московський», «Москвин», «Москаль». Назовні — закордоном, російський уряд представляв, що в Росії ніякого двоподілу не існує, що існує тільки одна — Післяпетровська мова-культура-нація, означувана терміном «русскій», «россіянин». Світ цій урядовій пропаґанді беззастережно повірив і по сьогоднішній день кохається в штучній «безкореневій» общеросійській мові-культурі-нації, а про правдиво національну московську мову-культуру націю мало хто й знає; в кращому випадку все це перемішується в одне противорічиве ціле. Драгоманов органічно ненавидів Пушкіна — одного з творців «общерусской» мови-культури-нації, головним чином-за його неетичність — за те, що він оспівав донос на гетьмана Мазепу, себто зраду рідній нації, чого не зробив жодний поет жодної нації.

На еміґрації, крім «Пісень...» Драгоманов видав ще такі дуже важливі під оглядом націологічним праці: «Пропащий час — українці під московським царством 1654-1870» (біля 1880). «Историческая Польща и великорусская демократія» — (1883 р.) [39]); «Чудацькі думки про українську національну справу» [40]) — (1891); «Листи на Наддніпрянську Україну» — (1893).

Щоб розгорнути на еміґрації свою працю, Драгоманову все бракувало трьох передумов: 1) архівних матеріялів; 2) грошей на видання своїх праць та 3) реґулярного й широкого

дів, які тепер находяться в складі Совєтського Союзу, але й для «всіх націй соціялістичної системи», а це треба розуміти, що російська мова є обов'язуючою також в країнах цілого теперішнього комуністичного бльоку. Відносно питання закріплення інтернаціональних функцій російської мови, в тому ж самому журналі говориться:

«В процесі дальшого будівництва комунізму все більше буде побільшуватися роля російської мови, як мови міжнаціональних зносин соціялістичних націй».

Намагання ЦК КПСС зрусифікувати мови і культури народів СССР, — справа не нова. Ці намагання в особливій формі посилилися після другої світової війни. Вже під час «вітчизняної війни», щоб рятувати катастрофальне положення на фронті проти III-го Райху, Москва докладно проаналізувала національну політику, висуваючи на передове місце, передше осуджуваний великоросійський шовінізм і месіянізм. Вже в ці катастрофальні роки для Москви, ЦК КПСС офіційно визнав російську націю за «видатну і керуючу націю» (гл. Больш. Сов. Енцикл. т. 29, 1954, стор. 309), тимсамим виеліміновуючи її з-поміж категорії рівної серед рівних націй СССР. Отже російська нація стала керівною, а всі поневолені Москвою нації зведено до рівня підпорядкованих націй. Така постановка, — це повна перемога давніх тенденцій соціял-шовінізму Кауцкого, які завзято поборював Сталін, що у своїому докладі на ХУІ з'їзді ВКП(б) 27. 6. 1930 р., між іншим так сказав:

«Чи ж не ясно, що домагаючися одної загальної мови в межах одної держави, в межах СССР, вони добиваються в дійсності справи відновлення привілеїв раніше пануючої мови, а по-

зв'язку з рідними землями. Почасти з цих причин, а почасти — в цілях репрезентації української науки на світовому форумі, він багато своїх праць умістив у західно-европейських чужомовних періодиках, переважно — соціялістичних. На-жаль вони й досі не зібрані, не перевидані й незнані сучасній ґенерації українців.

Світове значення творів Драгоманова підкреслив на II Конґресі Німецьких Соціологів у Берліні р. 1912 знаний німецький вчений Макс Вебер (Max Weber) у таких словах: [41]) «Хто хоче розуміти велике значіння правного утворювання міжнаціональних взаємин, то для того найголовнішими джерелами могли б бути писання Драгоманова»... Також Т. Ґ. Масарик у монографії «Суспільне питання» вказує на М. Драгоманова як на справедливого критика національного шовінізму Лясаля.

Як етнополітик Драгоманов вів величезне листування з Галичиною, передовсім-з Іваном Франком та М. Павликом. Він спричинився до створення там першої політичної партії — «Української Соціялістичної Радикальної Партії» (1890). Як ми знаємо, нація — це є політично усвідомлений нарід, — отже, — Драгоманов цієї порадою про партію докінчував переведення українського народу в Галичині з етнічної маси в українську націю.

Для української журналістики Драгоманов дав такі тези (для «Поступу» — Львів): «1. Оборону національности та її волі й збудження потреби національної єдности в усіх ділянках нашої країни.

2.Вишукання в минулому й теперішньому ознак національної сили, змагання до волі й самостійности, організуючих інституцій і т. п., вишукання найпрактичніших способів до осягнення повищої цілі.

3. Наповнення рамок національности здобутками всесвітньої культури в громадському житті, письменстві й мистецтві.»

Драгоманов керував вихованням своєї племінниці — національної поетеси, драматурга й письменниці Лесі Українки і мав величезний вплив на її світогляд.

Гурток Тарасівців. Р. 1891 студенти київського університету заклали нелеґальний гурток імені Т. Шевченка («Тарасівців»). На чолі стояли: Борис Грінченко, Іван Липа та Микола Міхновський. Іван Липа так описав цей гурток у «Письмі з Просвіти» — Львів, зошит з 1. 3. 1922 р.: «Святая-Святих для Тарасівців була Самостійна Україна, що пізніше... один з членів Тарасівців прилюдно й отверто поставив цю справу в житті.. Це був молодий адвокат Микола Міхновський.»

Року 1895 в Галичині виступив Юліян Бачинський з своєю книгою «Ukraina irridenta» — проґрамою Самостійної України (книга ця вийшла трьома виданнями), а р. 1900 вийшла у Львові брошура Лонгина Цегельського: «Русь-Україна й Московщина» (два видання).

іменно — великоросійської мови.» (Гл. И. Сталин, Соч., т. 12, стор. 365).

В зв'язку з леґалізацією «соціял-шовінізму» Кауцкого відносно національностей, що їх насильно окупувала Москва, часто совєтська преса підкреслює значення Леніна як організатора багатонаціональної совєтської держави». Совєтська пропаґанда дуже часто вихвалює це т. зв. «небувале в історії людства» щастя, дружбу, рівноправність, свободу й незалежність народів — «добровільно» об'єднаних Леніном і комуністичною партією в Совєтськім Союзі. Ця пропаґанда розминається з правдою, бо сьогодні вже є намагання, щоб примусити дослівно всі поневолені Москвою народи, аби вони виріклися своїх рідних мов, та визнали російську мову за свою рідну. Щоб не ширилось баламутство совєтської пропаґанди про рівноправність, дружбу і т. д. всіх підсовєтських народів, присвятимо дещо більше місця питанням совєтської національної політики взагалі.

Коли говорити про совєтську національну політику, найперше треба мати на увазі її зв'язок із принципами Карла Маркса про інтернаціональну єдність пролетаріяту, та рівночасно не вільно забувати про традиційні прояви великодержавницьких тенденцій російського комунізму, які розвиваються всупереч марксистським настановам. Принципи Маркса мають радше теоретично-абстрактний характер; він вимагає підпорядкування національних проблем, одній основній проблемі — соціялістичній революції, диктатурі пролетаріяту. Рівночасно тенденції російського комунізму розвиваються всупереч принципам Маркса, ба що більше, ці тенденції прямо іґнорують принципи пророка міжнародного комунізму, бо вони мають на увазі тільки історичні інтереси російського

Микола Міхновський року 1900 дістав від щойно заснованої Революційної Партії — РУП — першої української політичної партії в Росії, завдання написати програму цієї партії. Він охоче за це взявся. Спочатку він виголосив на цю тему дві промови на Шевченківських святах: у Полтаві — 19. 2. ст. ст. і в Харкові —26. 2. 1900 р. ст. ст. В літі 1900 р. він видав у Львові (анонімово) дві свої праці: брошуру «Самостійна Україна» (технічний редактор — Л. Цегельський) та «Одвертий лист до міністра Сіп'яґіна» з приводу заборони українського напису на проєктованому пам'ятнику Ів. Котляревському в Полтаві. Цей лист був надрукований у «Молодій Україні» у Львові. Брошура «Самостійна Україна» проголосила: «Єдину, нероздільну, вільну, самостійну Україну від гір Карпатських по Кавказькі». «Самостійна Україна» не задовольняла декого з засновників РУП, але що не було кращого уґрунтування завдань партії, а треба було з чимось виступати, — застосували програму Міхновського як своє постійне кредо. Невдоволені, правдоподібно, вважали «Самостійну Україну» занадто шовіністичною, передчасною, нереальною, мрійницькою. Але заслугою Міхновського було те, що він вернувся до ідей гетьмана Мазепи, Пилипа Орлика та Тараса Шевченка і отверто, ясно, точно й недвозначно сформулював політичні прагнення українського народу. Цим він перевів український нарід під Росією з етнічної маси в політично й національно свідому націю.

Мабуть, практика партійного життя в РУП, дуже далеко відбігала від прийнятої програми Міхновського, бо вже р. 1902 він заклав окрему «Українську Народну Партію», яка підчас революції 1917 р. прийняла назву «Партія Соціялістів-Самостійників», — очевидно тому, що своїм сепаратизмом вона різко відрізнялася від решти тодішніх українських партій, які до 22. 1. 1918 р., всі стояли на федералістичних позиціях.

У вересні 1905 р. У. Нар. Партія почала була видавати свій часопис «Самостійна Україна». Появилося тільки одне число, в якому був надрукований проєкт української конституції створений М. Міхновським. Говориться в ньому про спілку народу українського в межах етнографічної території — як вільних і самоуправних земель («Українська Швайцарія»). Світової слави знавець права проф. С. Дністрянський у своїй праці«Загальна наука права» називає цей проєкт «основним законом Самостійної України». Дня 26 березня 1906 р., у Харкові, за ред. М. Міхновського вийшло лише одне число щоденної газети «Слобожанщина», що появилося з портретами Ґонти і Залізняка. Аж р. 1912 почав М. Міхновський видавати у Харкові тижневик «Сніп», що протримався до 1918 р.

Володимир Шемет — другий Тарасівець, що 25. 11. 1905 р. почав видавати в Лубнях першу під Росією українську національну газету «Хлібороб — Селянська Часопись». В. Шемет був фактичним редактором тієї газети. Зі сторінок її народу, тим самим діючи на шкоду ідеям, які пропаґує комунізм; «інтернаціональну єдність пролетаріяту». В зв'язку з цими шовіністичними тенденціями російського комунізму, та щораз більшим поширюванням засягу його дій, національні інтереси поневолених Москвою народів, самозрозуміло, мусять зазнавати шкоди. Національна політика, згідно з тенденціями Москви обмежується тільки до оборони, згл. поширення історичних інтересів російського народу в ґльобальному вимірі. Рівноправність інших націй в такій дійсности, — це ніщо інше, тільки пропаґандивний засіб для цього, щоб Москва могла дальше знутра розкладати інші народи.

Ленін кермуючися принципом солідарности пролетаріяту в змаганні за здійснення соціялістичної революції, до жовтневої революції 1917 р. рішучо противився не тільки намаганням розподілу Російської Імперії на окремі незалежні республіки. Він з неменшою рішучістю поборював бажання, щоб в межах цих республік створити національно-культурні автономії. Про союзний державний лад майбутньої соціялістичної держави також не могло бути мови. В 1913 р. Ленін це дуже різко підкреслив у своїй статті «Критичні зауваги до національного питання» (гл. В. И. Ленін, Сочинения, т. 17, вид. 3, стор. 154), в слідуючій цитаті:

> «...централізована велика держава являється дуже великим історичним кроком вперед, від середньовічної роздрібнености до майбутнього соціялістичного одинства цілого світу, й інакше, як через таку державу (нерозривно зв'язану з капіталізмом) немає і бути не може шляху до соціялізму».

В програмі РСДРП, яку прийнято в 1913 р. на другому з'їз-

шіло сміливим і гострим словом, виразною національно-революційною думкою. Вийшло п'ять чисел; п'яте-накладом 80 тисяч примірників. Успіх газети був надзвичайний.

Борис Грінченко, письменник і журналіст, був третім Тарасівцем. На його ім'я був виданий дозвіл влади на видання щоденної київської газети «Рада». По закритті владою «Громадської Думки» з 15. 9. 1906 р. почала замісць неї виходити «Рада». Свою програму ця газета в новорічному числі 1907 р. визначила так: «Будучи одинокою щоденною газетою російської України, вважаємо кориснішим... не зв'язувати себе програмою чи тактикою якоїсь одної політичної партії, а старатимемося освітлювати питання дня і загальніші, більш принципіяльні питання українства, з погляду різних поступових партій... держати своїх читачів у крузі інтересів всеукраїнських...» На секретаря редакції було запрошено С. Петлюру; постійні відділи вели: Д. Дорошенко, М. Старицька-Черняхівська, М. Лозинський, Б. Грінченко. Найтісніше зв'язаний був з «Радою» С. Єфремов. Активно співпрацював у «Раді» М. Грушевський, зрідка давав статті В. Липинський. За всім цім стояли Є. Чикаленко та В. Леонтович, які покривали дефіцити в 20 тисяч золотих рублів річно, протягом поверх восьми років. «Рада» стала школою українського журналізму.

Василь Горленко (1853-1907), літературний критик високого рівня, мистецтвознавець з паризькою високою освітою, родом з Прилуччини. Збирав етнографічні й архівні матеріяли. Автор оглядів української літератури, рецензій, блискучих літературних характеристик, в яких естетичну оцінку сполучав з культурно-історичним представленням доби. Автор цікавих статтей на історично-побутові та етнографічні теми. Частина його праць зібрана в його книгах: «Южнорусскіе очерки и портреты» (1938), «Украинскіе были» (1899), «Отблески» (1905) і багато його праць ще не зібрано. Його літературна діяльність на Лівобережжі дещо нагадує акцію В. Антоновича, «хлопоманів» та В. Липинського серед спольщеної української шляхти Правобережжя, але — серед українського помосковленого дворянства Лівобережжя. Фактів такого повороту помосковленого українського старшинства — дворян до ідеології та культури предків-українців знаходимо багато в кінці ХУІІІ, ХІХ і на початку ХХ ст.: князь Рєпін-Волконський, де гостював Т. Шевченко, графи Капністи, Скоропадські, Милорадовичі, брати Шемети, Лукасевичі, Д. Дорошенко, О. Скоропис-Йолтуховський, В. Стороженко, — це поодинокі фрагменти цього національного процесу, лише на Лівобережжі ідеологічно неоформленого.

Вячеслав Липинський пішов слідами свого вчителя-проф. В. Антоновича, але поглибив і розширив національно-освідомну працю серед нащадків спольщеної української шляхти. В роках 1900-1912 він видав три історичні праці в польській мові: «Наша позиція на Русі-Україні» (відкриття приватного ді партії, розв'язка національного питання була поставлена в слідуючих тезах: а) широка місцева самоуправа; окружна самоуправа для тих місцевостей, які виріжняються особливими побутовими умовинами і складом населення; б) право населення отримувати освіту в рідній мові, забезпечення створенням на кошт держави й органів самоуправи необхідних шкіл; право кожного громадянина вживати рідну мову нарівні з державною в усіх місцевих, громадських і державних установах; в) право на самовизначення всіх націй, які входять в склад держави.

Отже на підставі цієї цитати наглядно видно що розв'язка національного питання зводилася тільки до признання неросійським народам права користуватися рідною мовою, яка відтак була витиснена загальнодержавною російською мовою. Коли йдеться про право на самовизначення всіх націй, ця справа в згаданій програмі була потрактована, як тактичний засіб. Зрештою на цю тему висказався Ленін відкрито в листі до С. Г. Шаумяна з 6-го січня 1913 р. В цьому листі Ленін так писав:

> «...право на самовизначення — це виключне в нашій загальній передумові централізму. Це виключення, безумовно, необхідне перед фактом чорносотенського великоросійського націоналізму, і найменша відмова від цього виключення являється опортунізмом дурненькою забавою в користь великоросійського чорносотенського націоналізму. Але виключення не треба об'яснювати широко. Нічого, абсолютно нічого, крім права на відділення, тут немає і бути не повинно».

В зв'язку з ростом національно-визвольних стремлінь всіх неросійських народів Імперської Росії, зокрема після Лютневої революції, больше-

зібрання в Києві в лютому 1909 р.) видано в Кракові під псевдонімом «Нобіліс Рутгенус»; «Шляхта на Україні. Участь її в житті народа українського на тлі його минувшини», 1909 та під його редакцією «З минулого України» — збірник на честь Волод. Антоновича, Павліна Свєнціцького та Тадея Рильського, 1912 р. В цих працях він документально довів заслуги перед українським народом таких українських шляхтичів як от: Ян Щасни Ґербурт, Станіслав Мрозовський, Данило Нечай, Юрій Немирич, Михайло Кричевський, Самуїл Зорька [42]). В українській мові в ці ж роки він видав дві праці: «Данило Братковський — суспільний діяч і письменник XVII ст.». (Вірші Д. Братковського в перекладі Василя Доманицького). 1909; «Ґенерал артілерії великого князівства Руського». З архіву Немиричів. 1909.

Теорія нації у чехів і словаків. Т. Ґ. Масарик (T. G. Masaryk) у своєму «Чеському питанні» [43]) подає таке перше методологічне правило: «Народи й нарід власний можна трактувати зовсім безсторонньо, й немає потреби робити божеством (обожувати) ввесь свій нарід; для мене, наприклад, словаки не є менш милими через те, що я пізнаю їх помилки. Не розумію, чому пізнання дійсности мало б заважати природній любові до свого люду, своєї мови, свого народу. В народи особливого призначення не вірю. І не потребую принижувати інші народи для того, щоби піднести свій. Я пізнаю також помилки інших народів, але вони мене так не печуть, як помилки свого народу, або мої власні. Я радо визнаю кращі прикмети інших народів, але це не має жодного впливу на мої національні почування. На мою думку, є моральним обов'язком говорити отверто про чужі та свій нарід; національне крутійство заважає власному поступові...»

Підсумки. Як бачимо, до першої світової війни 1914 року була вже пророблена велика національна-ідеологічна та науково-націологічна праця. Розвиткові перешкоджали неустійненість розуміння поняття нації та її істоти й різне розуміння націологічних термінів. Спинимося на цих питаннях.

Істота нації. Нація-це дуже складне динамічно-змінне суспільне явище [44]). Майже ніде націотворчий процес не досягнув ще своєї кульмінаційної точки — остаточного закінчення та кінцевих цілковито викристалізованих форм. Спроби визначати надію, як громадський колектив, за якимось об'єктивними ознаками не вдалися. Бо істота нації полягає не в цих ознаках, а в сфері психологічних переживань її членів. Соціологічно нація також ще мало досліджена. Тому давати дефініцію нації ще передчасно. Покищо можна і треба докладно з'ясувати істоту нації, як соціологічного з'явища. До 1914 р. під цим оглядом були вже поважні досягнення. Ось вони.

Едвард Єллінек, німецький дослідник держави, відкидає можливість об'єктивного визначення народу, бо він, на його думку, «не уявляє із себе нічого об'єктивного в розумінні

вики були примушені змінити свою тактику в відношенні до національного питання. Ленін почав признавати допускаємість федеративного ладу майбутньої соціялістичної держави, але це мала бути тільки переходова форма до «централізованої республіки». Першим програмовим документом большевицької партії відносно національного питання була «Декларація прав народів Росії» проголошена зараз після жовтневої революції 2 (15) листопада 1917 р. Цей документ дуже часто й тепер використовує компартія СС, вважаючи його за зразок світово-історичного значення в розв'язці національного питання. Від цього документу розгортається і національна політика большевиків. В цій декларації прав народів (гл. «Газета Временного Рабочего и Крестянського правительства», ч. 4, від 3 листопада 1917 р. — «Собр. Указ. и Распор. Раб. и Крест. Правительства» від 4. грудня 1917 р., ч. 2, стор. 18) між іншим читаємо таке:

> «... В епоху царизму народи Росії систематично підбурювано друг проти друга. Вислід такої політики відомий: різня і погроми, з одної сторони, рабство народів — з другої... Від сьогодні вона повинна бути замінена політикою добровільного й чесного союзу народів Росії.»

І дальше слідує така постанова з'їзду Советів:

> «З'їзд Советів в липні ц. р. проголосив право народів Росії за свобідне опреділення.
>
> Другий з'їзд Советів в жовтні ц. р. потвердив це невідкличне право народів Росії...»
>
> «Виконуючи волю цих з'їздів, Совет Народних Комісарів рішив покласти в основу своєї діяльности в питаннях національностей Росії слідуючі постанови:

назовні існуючого», а є чимось істотно суб'єктивним— «проявом певного стану свідомости». Він каже: «Багато людей, що почувають себе зв'язаними багатьма спільними культурними ознаками і через це відрізняються від інших, — творять нарід».

Російський економіст П. Струве вважає націю «істотою містичною... надприродною та ірраціональною».

Російський філософ Бердяєв називає націю «містичним організмом».

Багато вчених зараховують як нарід, так і націю до першого нижчого типу соціологічних угрупувань Фр. Тенніса (Fr. Tonnis) — до мовної спільноти (Sprachgemeinschaft).

Кавтский (Kautsky) розуміє нарід як «мовну спільноту», вважаючи за головну ознаку його літературну самостійну мову.

Отто Бавер (О. Bauer) вважає, що нарід з одного боку є «культурною спільнотою», а з другого — «спільнотою вдачі, що розвинулася із спільноти долі».

Для чеського філософа Козака (Kozak) «нарід не є щось даного, але — нарід означає завдання».

Чеський біолоґ та філософ Ем. Радль (Em. Radl) вважає, що «національність.... не є ознакою людини, але її обов'язком». Для нього «вільна нація є обумовлена майбутністю, а не минувшиною».

Е. Ренан (E. Renan) відкинув значіння об'єктивних ознак, шукаючи істоту нації в психологічно-волюнтаристичному житті людини. «Людина», каже Ренан, «не є рабом ані раси, ані мови, ані своєї релігії, ані току рік, ані напрямку ланцюгів гір. Велике скупчення людей, здорового духу й гарячого серця витворює моральну свідомість, яку звемо нацією»... На його думку, «нація — це душа, засада духова. Дві речі, які правду кажучи, по суті є те саме, творять цю душу, цей духовий принцип. Одна — це спільне посідання багатої спадщини спогадів. Друга — це теперішня згода й бажання жити разом, воля продовжувати та відновлювати цю неподільну спадщину минулого»... Технічно національну волю має виявляти плебісцит. Тому для Ренана нація — це є безперервний й повсякденний плебісцит.

Дефеніція нації. Маміяні (Mamiani) визначає націю як «певну кількість людей, зв'язаних кровним походженням, спільністю психічної вдачі та спільною мовою, як відповідних передумов, що сприяють вужчому суспільному об'єднанню.

Німецький вчений Макс Вебер (Max Weber) на II Конгресі Німецьких Соціологів в 1912 р., окреслив націю як «свого роду почуттєву спільноту, якої рівнозначним висловом була б власна держава та яка (нація — В. Д.) нормально прямує до витворення її (держави — В. Д.) із себе»...

Націологічна термінологія. Плутаються, змішуються, майже всі націологічні терміни, передовсім — основні «нація» (Nation й «нарід» (populus, people, volk.)

1. Рівність і суверенність народів Росії.
2. Право народів Росії на свобідне самоуправління включно до відділення і створення самостійної держави.
3. Уневажнити всі і всякі національно-релігійні привілеї і ограничення.
4. Свобідний розвій національних меншин і етнографічних груп, які заселюють територію Росії.»

Цей документ в імені Російської Республіки підписали предсідник Совєта Народних Комісарів В. Ульянов і Народний Комісар національностей Йосиф Джуґашвілі Сталін (2-го листопада 1917 р.).

Здавалося, що цей документ повинен був стати основою рішучої зміни політики большевиків відносно національностей Імперії. Одначе так не сталося. Документ був подуманий для пропаґандивних цілей, для ширення баламутства серед нереслідуваних царатом народів. Ці зміни в національній політиці большевиків були конечністю, бо поневолені Росією народи в ці бурхливі роки, стали на шлях національно-державного усамостійнення. Тому цього права вони не могли цим народам заборонити. Сталін у своїй статті «Проти федералізму» з жовтня 1917 р., між іншим так виправдовував тогочасну поставу большевиків в національному питанні:

«... цю еволюцію поглядів партії в питанні про державну федерацію, й загально в національному питанні, треба об'яснювати трьома причинами. По-перше, тим, що в момент Жовтневого перевороту ряд національностей Росії виявився фактично в стані повного відділення і повної відірваності одна від другої, задля чого федерація виявилася кроком вперед від роздріблення працюючих мас цих національностей, до їхнього зближення, до об'єднання.

В Америці, Англії та Франції під терміном «нація» (Nation) ще й досі розуміють населення цілої держави без огляду на расове й етнічне походження, на рідну мову й рідну культуру. на національну свідомість громадян. Так розуміє цей термін (і таке його розуміння захищає) і український історик та соціолог В. Липинський. Зовсім інакше розуміє цей термін сучасна теорія нації. На думку більшости дослідників, модерні нації розвинулися впродовж останніх двох століть з народів, що творилися протягом кільканадцяти попередніх століть. Модерна нація є кінцевим витвором новітнього культурного-історичного процесу. Нарід же — це старий витвір процесу не лише історичного, але й природничого. Народи витворилися з племен, що уявляли зі себе «спільноти крови», себто походили від тих самих прародичів. Модерна нація-це є національно й політично усвідомлений нарід. Отже — «нація» й «нарід» — це не синоніми, не є рівнозначні.

Плутаються також і інші терміни: люд, народність, національність, хоча дуже солідний німецький дослідник Фр. Й. Нойман (Fr. J. Neumann) ще року 1888 написав джерельну й ще до нини цікаву студію: «Нарід та нація» [45]), в якій він якраз висвітлює й розмежовує поодинокі поняття та терміни. Під терміном «люд» сьогодні розуміють лише нижчі верстви народу чи нації. Терміни «народність» та «національність» (Nationalite) по суті є синонімами й повстали вони в першій третині XIX ст.. Пані де Стаель (m-me de Stael) пояснила це нове слово так: поняття «народність» означає «національний характер». Але цей новотвір дуже швидко перейняли всі культурні мови (німецька —Nationalitæt, італійська — nazionalita, еспанська — nacionalidad, тощо). Нойман каже, що в основі цього поняття лежить властивість або приналежність до того, що є нацією, себто це є національна ознака або прикмета. «Народність» — це є український (також і московський) переклад терміну «nationalite»; в цих мовах він означає також і суб'єктивне відчування приналежности до певної нації. В тих країнах, де націю утотожнюють з державою, термін «nationalite» застосовують до народів недержавних але культурних, напр. до 1914 р. говорили так про польську, чеську, українську «nationalite». Щоб відрізнити термін «нація (nation) від терміну «народність» (nationalite) цьому останньому термінові надавалося лише культурницького значіння.

Ал. Кірхгоф (Al. Kirchhof) видав р. 1905 розвідку «До зрозуміння поняття нація та національність» [46]).

Український соціолог і націолог О. І. Бочковський пропонує зовсім не вживати назви народність (національність) «як групового означення певної фази чи стану народотворчих процесів». Краще, на його думку, залишити цей термін тільки для означення національної приналежности, зглядно — прикмет, а для групових означень вживати лише два терміни: «нарід» та «нація».

По-друге, тим, що самі форми федерації, які визначилися в процесі совєтського будівництва, виявилися далеко не так суперечними цілям економічного зближення працюючих мас національностей Росії, як це могло здаватися раніш, чи навіть, зовсім не суперечними цим цілям, як показала в дальшому практика. По-третє, тим, що удільна вага національного руху виявилася куди більш поважною, а шлях об'єднання — куди більше складним, як це могло здаватися, в період до війни, або в період до жовтневої революції.» (гл. И. В. Сталин, Соч., т. 3, Москва, 1950, стор. 30-31).

За короткий час Сталін в питанні «права на свобідне самовизначення, аж до відділення і створення самостійної держави» станув по стороні ленінського «нічого», крім «права на відділення». На особливу увагу заслуговує постава Сталіна в цьому питанні, в його виступах на конференції РСДРП з квітня 1918 р. В питаннях національного самовизначення Сталін так висказався:

> «... питання про право націй на свобідне відділення не дозволено змішувати з питанням про обов'язковість відділення нації в той або інший момент. Це питання партія пролетаріяту повинна розв'язувати в кожному для себе окремому випадку цілком самостійно, в залежності від обставин. Признаючи за пригніченими народностями права на відділення, права постановляти про свою політичну долю, ми тим самим не розв'язуємо питання про це, чи повинні в даний момент відділитися які-небудь нації від російської держави. Я можу признати за нацією право відділитися, але це ще не означає, що я зобов'язався це

8. ПОГЛИБЛЕННЯ ЗНАНЬ ПРО НАЦІЮ В ЧАСАХ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.

Визволення народів. Національно-визвольні акції поневолених народів Середньої і Східної Европи в часах I світової війни набрали великого розмаху та многогранности. Ми змалювали їх у нашій статті: «Національна проблема та I світова війна» [47]).

Націографічна література доби війни. Війна дуже посилила видання літератури про національні справи. Наукова вартість цих видань дуже релятивна, бо це були здебільшого видання політичного та пропаґандивного характеру, дуже часто однобокі й необ'єктивні. Але серед них є чимало видань, що докладно знайомлять читача з історією поодиноких національних рухів та з фактичним положенням різних поневолених народів (спеціяльна націологія) і тому мають націографічне значення.

Теорія нації в невтральних державах. Наука про націю підчас I світової війни не змогла втриматися на належній висоті об'єктивности, опинившись на послугах офіційної політики держав, що воювали. Лише в невтральних державах (Швайцарія, Голяндія, Швеція) та в Злучених Державах Америки незалежність і об'єктивність науки були дотримані. Тому розгляд націологічних праць цієї доби треба починати саме з невтральних країн.

Теорія нації в Швайцарії. До Швайцарії (Льозани) на початку війни перенісся з Парижу «Союз Поневолених Народів» і приняв назву «Централя Поневолених Народів» (Office des Nationalites). Він продовжував свої «Аннали» (Les Annales des Nationalites), присвячуючи їх переважно національним справам у Росії. Наприкінці війни ця Централя видала бібліографічний покажник літератури про національне питання, що вийшла в часах I світової війни в цілому світі.

Теорія нації в Голяндії (Гаага) р. 1916 заходами «Централі для трівкого миру» (Organization pour le paix durable) вийшов «Збірник звітів про різні точки програми-мінімум поневолених народів», що були складені на підставі спеціяльної анкети Паризько-Льозанської сталої комісії і мали розглядатися на Берлінському «Конґресі Міжнародних Студій» (Congres International d'Etudes) р. 1915. який з технічних причин не відбувся.

Теорія нації в Швеції. В Швеції р. 1915 вийшла розвідка шведського мовознавця Р. Челлена (R. Kjelleen) під назвою: «Політичні проблеми світової війни» [48]). Челлен був першим чужинцем — теоретиком політики, що вповні зрозумів міжнародне значіння української проблеми та поставив її в числі головних причин першої світової війни. Дальші його праці були такі: «Держава як форма життя» [49]) і нарешті епохальні «Основи системи політики» [50]). В цій праці національній проблемі він відводить окрему ділянку, яку назвав «Етно-

зробити. Нарід має право відділитися, але він, в залежності від умов, може й не скористати з цього права.» (И. В. Сталін, Соч., т. 3, Москва, 1950, стор. 52). В передмові до збірки статтей про національне питання з 1920 р., Сталін відкрито писав:

> «... большевики були проти відділення периферій від Росії, бо відділення в цьому випадку означає імперіялістидну кабалу для периферій, послаблення революційної могутности Росії, зміцнення позицій імперіялізму». (И. В. Сталін, Соч., т. 4., стор. 372).

Тому й на практиці большевики свій принцип відносно національного питання строго задержували й його реалізували. Признаючи кожній нації право на самовизначення лише в теорії, большевики в січні 1917 р., визнали незалежність Укр. Народ. Республіки, а рівночасно вони заінспірували скликання в Харкові т.зв. Першого Всеукраїнського З'їзду Совєтів, який, як відомо проголосив створення Української Совєтської Республіки, як федеративної частини РСФСР, приобіцюючи цьому новотворові всесторонню господарську і військову підмогу. (Гл. В. И. Ленин, Соч., т. 22, стор. 121-123; «Образование СССР», ч. 32-33, стор. 72-74 і ч. 35, стор. 75).

Цим самим способом проголошують большевики совєтські республіки на Кавказі, в Прибалтиці і Середущій Азії. Від початку 1918 р. РСФСР розгортає свою воєнну інтервенцію проти тих народів, які створили свої незалежні демократичні республіки, у висліді якої, в часі від 1918-1921 рр. до Росії насильно були прилучені Українська і Білоруська Народні Республіки, народні республіки народів Закавказзя і Середущої Азії. Опісля в 1940 р., большевики

політика». По суті це є національна політика, або — практична націологія. Взагалі в своїй системі політики Челлен має на увазі державну націю. Дослідженню державної нації він присвячує окрему ділянку свого нарису і дає їй назву «Демополітика». Демополітика по суті є політичною націологією. Вона свідомо обминає недержавні нації, на які теоретична націологія має звертати найбільше уваги, бо з їх визвольними змаганнями стала актуальною проблема модерної нації у новочасній історії. Але в цілому «Система політики» Челлєна показала шлях, як треба розробляти окрему науку про націю — «націологію».

Теорія нації в державах Антанти — Англія. В Англії Сетон-Вотсон після вибуху війни мусів розширити свою передвоєнну програму націологічних студій, що концетрувались на поневолених народах Угорщини й Балканах, також і на народи Росії. Він пише: ... «питанням територіяльного характеру... хронологічно належало першенство; ці питання... зосереджені були довкола утворення Нової Европи на основі в першу чергу національній, отже-обмежуючи Німеччину до природних її кордонів, відновляючи польську та чеську самостійність, довершуючи італійське, румунське, югослов'янське та грецьке об'єднання й виганяючи турків з Европи... Пропаґанді цієї програми і був присвячений лондонський тижневик «Нова Европа» (The New Europe), офіційним видавцем якого був Т. Ґ. Масарик. Ближчими співробітниками, крім Вотсона й Масарика, були В. Стід (W. Steed) та італійська публіцистка пані Розе (Rose). Журнал видавався в першу чергу для державних діячів і політиків, які мали на мировій конференції рішати. Тижневик ширив нову ідеологію, нові погляди на національні питання; критикував стару теорію абсолютної державної суверенности, вказуючи на її суперечність з проєктом «Ліґи Націй», пропаґував тезу про необхідність якнайбільше заспокоїти національні домагання всіх поневолених народів, бо, «заспокоєний націоналізм є першою істотною передумовою нового міжнародного ладу»... На проблеми Сходу Европи тижневик зареаґував аж після большевицького перевороту в Росії 30. 10. 1917 р. Сам Сетон-Вотсон надрукував у «Новій Европі» низку статтей, що р. 1919 вийшли окремою збіркою під назвою: «Европа в переродженні»[51]). Там є і нарис Сетона-Вотсона «Українська Проблема», який спочатку був надрукований в «Новій Европі» у серпні 1917 р. (№ 44). Видно, що автор був добре ознайомлений з українським питанням у цілому соборному його діяпазоні Після Челлена, Сетон-Вотсон був другий чужинець, що як фахівець у національних справах, зрозумів світово-політичне значіння української проблеми, зараховуючи її до п'яти головних причин першої світової війни. На його думку, «неможна більше її нехтувати, особливо через те, що революція ґрунтовно змінила традиційні відносини Австрії та Росії до цієї проблеми й між ними.» Критикуючи в цій статті політику насильно прилучили до РСФСР народні республіки Естонії, Литви і Лотви, та напівузалежнили від Москви, Польщу. Отже тільки силою потрапили большевики здійснити, як оце називає сов. історик В. М. Хвостов «з'єдинення» з Сов. Союзом земель, «насильно відірваних Антантою від Совєтської Росії в 1919 р. (В. М. Хвостов, Основные етапы внешней политики Советського государства за сорок лет, «Новая и новейшая история», ч. 4, 1957, стор. 77).

Кожна спроба національного самовизначення в партійному секторі Російської Комун. Партії була в зародку ліквідована. Згадати б лише повну ліквідацію Укр. Ком. Партій — «укапістів» і «боротьбістів», яких вистріляно або запроторено в Сибір на каторжні роботи. А треба пам'ятати, що в партійному комуністичному секторі, в якому переважали росіяни, питання національного самовизначення було від самого початку забльоковане. З покликанням до життя СССР совєтське національне самовизначення народів Росії стало фікцією, і воно перейшло й в конституцію Сов. Союзу в відповідній статті — права свобідного виходу союзних республік з Союзу, яке є нездійснимим. В 1920 р., Сталін авторитетно вияснював, що «ми є за відлученням Індії, Арабії, Єгипту, Марокко й інших колоній від Антанти, бо відлучення в цьому випадку означає визволення цих пригнічених країн від імперіялізму, послаблення позицій імперіялізму, зміцнення позицій революції. Ми проти відлучення окраїн від Росії, бо відлучення в цьому випадку, послаблення революційної могучості Росії, зміцнення позицій імперіялізму». (В. И. Ленин. Сочинения, Москва, 1947, т. 4, стор. 372).

У своїй промові на I з'їзді совєтів СССР 30 січня 1922 р.

Столипіна та його виборний закон з 1907 року, Сетон-Вотсон пише· «Дійсно, московські націоналісти у віднощенні до України послуговуються тими самими доказами, якими Мадяри так довго баламутили Західну Европу у справах поневолених угорських народів.»

В кінці війни — р. 1918, вийшли в Англії дві цікаві книжки Р. Мюра (R. Muir): «Націоналізм та інтернаціоналізм» [52]) та «Національне самоуправління, його зріст і засади» [53]). Ця друга книга — це історична націологія Европи, і кожен, хто знає англійську мову, мав би її прочитати.

---

38) *М. Драгоманов: «Політичні пісні українського народу 19-14 ст» (1883-1885).*

39). *М. Драгомановь: «Історическая Польща и великорусская демократія». 1883.*

40) *М. Драгоманов: «Чудацькі думки про українську національну справу». 1891.*

41) *Verhandlungen des II deutschen Soziologentags.* 1912.

42) *Nobilis Ruthenus: "Nasze stanowisko na Rusi-Ukrainie". Krakow* 1909;*W. Lipinski: "Szlachta na Ukrainie". Kijow-Krakow.* 1909· *W. Lipinski (redakcija): "Z dziejow Ukrainy"· Kijow-Krakow.* 1912.

43) *T. G. Masaryk: "Ceska otaska".* 1895·

44) *Цей розділ складений за: О. И. Бочковський: «Вступ до Націології». 2 вид. УГГІ. Регенсбург — Франкфурт. 1947.*

45) *Fr. Neumann: "Volk und Nation".* 1888.

46) *Al· Kirchof: "Zur Verstandigung uber die Begriffe Nation und Nationalitat".* 1905.

47) *Victor Domanyckyj: "The National Problem and the World War I "The Ukrainian Quarterly" Vol. XII· Number 4. New York. December* 1956.

48) *R. Kjellen: "Die Politische Problem des Weltkrieges"* 1915.

49) *R· Kjellen: "Der Staat als Lebensform".* 1917.

50) *R. Kjelleen: "Grundriss zu einem System der Politik".* 1920.

51) *R· W. Seton-Watson: "Europe in the Melting Pot".* 1919.

52) *R. Muir: "Nationalism and Internationalism".* 1918.

53) *R· Muir: "National Selfgovernment, its Growth and Principles".* 1918.

коли було проголошення СССР, Сталін урочисто заявив:

«Сьогоднішній день — це ...день тріюмфу нової Росії над старою, над Росією — жандармом Европи, над Росією — катом Азії. Сьогоднішній день — це день тріюмфу нової Росії, яка розбила ланцюги національного пригнічення, організувала перемогу над капіталом, створила диктатуру пролетаріяту, розбудила народи Сходу, натхнула робітників Заходу, перетворила червоний прапор із партійного прапору в державний прапор і зібрала кругом цього прапору народи совєтських республік для того, щоби об'єднати їх в одну державу, в Союз Совєтських Соціялістичних Республік, праобраз Світової Совєтської Соціялістичної Республіки.» (В. И. Ленин, Сочинения, Москва, 1947, т. 4, стор. 158).

В цей спосіб шляхом пропаґування фіктивного гасла «національного самовизначення» народів Російської царської імперії, здійснено заповіт заховання «централізованої, великої держави. В цей спосіб потрапили російські комуністи зберегти цілість Росії, перетворивши її на протязі 40 років в жандарми не тільки Европи, але цілого світу. З поневолених народів кол. царської Росії, зроблено невільників «нової» червоної Москви, яка поважилася застосувати проти цих народів навіть геноцид (штучний голод в Україні), безперебійне нереселювання молоді іншонаціональних народів в Сибірські простори, насильну ліквідацію інтеліґенції дослівно всіх поневолених Москвою народів, що була носієм самостійницьких стремлінь, національного самовизначення.

Підпорядкувавши економічно країни всіх поневолених на-

Д-р Л. Винар

РОЗВИТОК БІЛОРУСЬКОГО Й УКРАЇНСЬКОГО ДРУКАРСТВА

Третій розділ

ДРУКАРСТВО В ГАЛИЧИНІ

Перша друкарня в столиці Західньої України — Львові — була основана московським друкарем-еміґрантом Іваном Федоровим на початку 1573-го року. Ця друкарня відіграла виїмкову ролю в культурному житті України, зокрема в розвитку українського друкарства. Більшість дослідників початків слов'янської типографії уважає Федорова основником українського друкарства. Такий погляд відповідає лише тоді правді, якщо до уваги брати заложення першої сталої, а не ман-

дрівної друкарні на українських етнографічних землях. Львів у другій половині ХУІ-го століття являвся важливим узлом політичного, економічного і культурного життя України, а його друкарсто безпосередньо впливало на посилення боротьби із наступаючою польонізацією і на скріплення народньої свідомости.

ІВАН ФЕДОРОВ — ОСНОВНИК ДРУКАРСТВА У ЛЬВОВІ

Іван Федоров і Петро Мстиславець були основниками московського друкарства, що його початок відноситься до 1564-го року, коли то появився друком Московський Апостол. Щоправда російські дослідники намагаються перенести початки російського друкарства на раніші роки [1]). Проте ця гіпотеза ще не є справджена жадними серйознішими документами. Іван Федоров був діяконом церкви Миколи Гостунського на Кремлі, а Петро Мстиславець професійним друкарем. Основним матеріялом до біографії Федорова являється його власне оповідання про друкарську діяльність, поміщене в післяслові до Львівського Апостола [2]). З післямови довідуємося, що Федоров мусів утікати з Москви через «многихь начальникь, и священноначальникь, и оучитель, которыє на насъ, зависти ради, многія єреси оумышляли, хотячи благоє въ зло превратити, и Божіє дѣло вконець погубити. яко же обычай єсть злонравных, и ненаоученых, и неискусных в разумь человык,...».

Як відомо, мешканці Москви в цьому часі включно з духовенством і боярством жили на доволі низькому культурному рівні — в друкарстві вони вбачали «злого духа», а тому ворожо відносилися до праці Федорова і Мстиславця. Донеслися деякі історичні твори, в яких виразно зазначено, що друкарня Федорова була спалена московською юрбою, підбуреною духовенством. На увазі маємо цінні записки Giles-a Fletcher-a [3]), спеціяльного амбасадора королеви Єлисавети до Москви в роках 1588-89. Твір Флетчера виразно вказує на тодішні відносини в Московщині [4]), мовляв: "As themselves are voyde of all man(n)er of learning, so are they warie to keepe out all meanes that might bring any in: as fearing to have their ignorance, and ungodlinesse discovered. To that purpose they have perswaded the Emperours, that it would breed innovation, and so danger to their state, to have anie noveltie of learning come within the Realme. Wherein they say but trueth, for that a man of spirit and understanding, helped by learning and liberal education, can hardly indure a tyrannicall gouernment. Some yeres past in the other Emperors time, there came a Presse and Leters out of Polonia (italics), to the citie of Mosco (italics), where a printing house was set up, with great liking & allowance of the Emperour himselfe. But non long after, the house was set on fire in the night time, and the presse and letters quite burnt up, as was thought by the procurement of the Cleargy men" [5]). Вороже наставлення москвитян до друкарства — приневолило Федорова і Мстиславця рятуватися утечею.

Російські вчені намагаються доказати, що москвини не спа-

родів одному центрові плянування в Москві, узалежнивши ці народи від бюджетового фінансування різних секторів його буття, ця «нова» Росія поставила собі за ціль, перетворити ці народи в один «совєтський російський народ». На протязі існування цієї «нової» Росії, Москва повела посилений натиск, щоб ліквідувати культуру цих народів, дбаючи рівночасно про це, щоб зокрема молодому поколінню вщіплювати культуру вибраного російського народу. Після другої світової війни посилено повела Москва політику русифікації дослівно всіх поневолених народів, рівночасно вперто все ще дальше в своїй пропаганді вона повторює, що Україна, Білорусь та дальших 12 т. зв. союзних республік СССР, — це «суверенні держави», бо кожна з них має свою конституцію, власні законодавчі органи і т. д. В цю «суверенність» можуть повірити тільки наївні. В цих «суверенних» республіках не можна навіть довільно користуватися рідними мовами, бо фактично урядово мовою є російська. І в цьому нічого дивного, бо вже на XII з'їзді партії Сталін так поставив справу мови:

> «... щоб совєтська влада сталася і для іншонаціонального селянства рідною — конечно треба, щоб вона була зрозумілою йому, щоб вона функціонувала в рідній мові.» (И. В. Сталин, Сочинения, Москва, 1952, т. 5, стро. 240).

На початку в границях СССР оживлялась мовна незалежність в національних республіках, і це була одинока, реальна і фактична форма їхньої незалежності. Цей період Москва використала, щоб мовами цих поневолених народів реалізувати свій плян совєтизації. Коли процес совєтизації цих поневолених народів у важливіших формах вже був досягнений, Моска приступила до

лили друкарні, як також, що Федоров зовсім не утікав в Україну — лиш свобідно виїхав з Москви за дозволом царя. М. Тихомиров виразно пише, що «переезд в Литовское княжество, по нашему мнению, был совершен с согласия царя» [6]). Щоб якось логічно пояснити свою тезу, він пише, що причиною переїзду Федорова в Україну може бути смерть його дружини. Федоров, на його думку, не міг вивезти з Москви «тайно» без царського дозволу друкарське знаряддя. В дальшому автор посилається на полемічний памфлет, анонімного автора, «Ответ» ("Respons") з 1754-го року, в якому згадується, що гетьман Григорій Александрович Ходкевич просив царя Івана ІУ, щоб той переслав йому в Польщу «друкарню и друкаря» [7]).

На нашу думку, гіпотеза Тихомирова хитка і наївна. В першу чергу не донеслися жадні відомості про жінку Федорова і рік її смерти. В тодішніх умовинах було відносно легко вивезти друкарське приладдя з Москви, а якщо, на думку російського вченого, Федоров був царським друкарем — то друкарські станки не були його власністю, лиш належали до царського майна. Отже Федоров, мабуть, «привластив» собі чуже добро! Сам Федоров згадує у своїй біографічній нотатці про «злих людей» — через яких він мусів утікати в чужі краї. Наведений полемічний твір з другої половини ХУІІІ-го століття не можна уважати за серйозне історичне джерело до подій ХУІ-го століття — це навіть ясно для не-історика.

Московські історики рішуче заперечують свідчення Флетчера про спалення друкарні, мовляв, це є «тенденційний наклеп на мешканців Москви» [8]). Проте автори не наводять жадного документу, щоб вказував на неправдивість твердження Флетчера. І взагалі тенденційність російських учених в насвітленні початку російського друкарства вказує на доволі сумніву вартість їхніх наукових праць. Для нас при оцінці друкарської діяльности І. Федорова найважливішим документом залишається його власне оповідання з Львівського Апостола, де дуже ясно з'ясовані причини його виїзду з Москви.

Загально прийнято факт російської національности І. Федорова, який правдоподібно народився в Росії і був професійним діяконом і друкарем. Проте, на думку В. Січинського, найновіші досліди геральдика В. Лукомського виявили, що «герб» — друкарський знак І. Федорова, видрукований в Львівському Апостолі (1574) і в Острозьких виданнях, був поширений на Литві й належав білорусько-українському родові «Рогоза». Отже можна припускати, пише Січинський, що І. Федоров походив з Литви, або з Білоруси, або навіть з України [9]). Цю свою гіпотезу Січинський повторює в своїй новішій праці, додаючи, що вона підтверджується нагробною плитою Федорова у Львові, «де зазначено, що він «обновив занедбане друкарство», та цілий ряд фактів з його життя» [10]).

На нашу думку, ми не диспонуємо жадними історичними

ліквідації мовної незалежності, спрямувавши свої зусилля в напрямку повної інтеґрації і асиміляції всіх неросійських народів. Отже, як наглядно видно з цитат пророків російського комунізму, популярне в большевицькій революційній пропаґанді гасло «національного самовизначення аж до відірвання», на практиці в національній політиці большевиків (Москви) прибрало цілком протилежний напрямок — бо після смерти Сталіна приступлено до примусової національної інтеґрації і до повної асиміляції. В цьому якраз є захована забріханість сучасної комуністичної Москви, яка все ще дальше свій злочин винищування інших націй, які силою, окупувала, намагається прикрити «братолюбною» пропаґандою та «добровільним об'єднанням» цих націй в одному СССР. Комуністична доктрина не дозволяє на існування незалежної національної держави. Приняття будь якою країною комуністичного устрою, за сучасних умов, можна вважати за втрату незалежності цієї країни й повну залежність від Москви. Тільки Югославія, завдяки свому геополітичному положенню могла вдержатися самостійною, тому проти неї, як країни з комуністичним устроєм, Москва веде гостру кампанію, щоб змусити її до повного підпорядкування собі. Російський комунізм треба вважати не тільки за міжнародній або понаднародній. Його істотою є і всеціло підпорядкувати опановані ним країни одному центральному політичному осередкові — Москві, одній дисципліні думання і однаковим формам організованого життя. Доктрина російського комунізму є рівночасно доктриною одної держави, повстання якої має здійснитися неминучою історично, світовою революцією. Самозрозуміло, що така світова революція в історичнім розвитку по-

документами, що вказували б безпосередньо на білоруське чи українське походження Федорова. Він в післямові до Львівського Апостола виразно заявив, що втік з Московщини «въ ины страны незнаемы», а нагробна плита Федорова, про яку згадаємо докладніше, не доказує жадного попереднього зв'язку Федорова з Україною. Тому ми не збираємося робити з Федорова українця, подібно, як росіяни зробили з Петра Мстиславця «русским» [11]) — лиш уважаємо його росіянином, що є задокументоване в його виданнях і в деяких архівах-матеріялах.

Існує ще одна доволі заплутана справа взаємовідносин між Федоровом і Мстиславцем. Хто з них був кращим друкарем і хто від кого навчився друкарської штуки? До нас донеслося відносно мало історичних дежерел про життя і друкарську діяльність Петра Тимофієвича Мстиславця. Відомо, що він був родом з повітового білоруського міста Мстиславля, Могилівської губернії, і що довший час перебував у Москві, де разом з Федоровом став основником російського друкарства. Це свідчить, як вдало замічує Огієнко, що російське друкарство зачалося за допомогою закордонних сил і «можливо, що до свого від'їзду на Москву Мстиславець був уже друкарем десь на Литві, може і в Вільні» [12]). Останнє припущення джерельно не доказане — але дивне намагання російських учених доказати, що Мстиславець був не рівнорядним партнером Федорова, лиш його підчиненим-помічником. В кождому разі факт виїзду Мстиславця із Заблудова до Вільни свідчить, що він не жив у надзвичайній згоді з Федоровом і бажав заложити самостійну друкарню. При наявних документах тяжко визначати, чи Федоров навчився друкарської штуки від Мстиславця, чи навпаки. В кожнім разі ми уважаємо, що в Москві оба були рівнорядними партнерами.

[1]) *А. С. Зернова, Начало книгопечатания в Москве и на Украине, Москва, 1947. — М. Н. Тихомиров, «Начало книгопечатания в сотсемидесятипятилетию со дня смерти Ивана Федорова 1583-1958. Москва: Академия наук СССР, 1959, стор. 15.*

[2]) *Повний текст Федорова післямови видрукований у Каратаева, цит. пр., ст. 182-186 і в Митр. Іларіона, цит. пр., ст. 25-28.*

[3]) *Giles Fletcher, Of the Russe Common Wealth, or Maner of Gouernement by the Russe Emperour, (commonly called the Emperour of Moscouia) with the manners, and fashions of the people of that Countrey* (London, 1591).

[4]) *Між іншим слід замітити, що московський уряд намагався вплинути на міністра William-а Cecil-а (1520-1598), щоб він заборонив в Англії розпродаж праці Флетчера і щоб її увесь наклад спалено. Припускаємо, що це й сталося, бо ввесь перший наклад праці Флетчера зник так, що лиш осталися два примірники, які зберігаються, один у відділі раритетів New York Public Library, а другий в Лондонськім British Museum*

[5]) *Fletcher, op. cit*., pp. 84-85.

[6]) *М. Н. Тихомиров, «Начало книгопечатания в России», У истоков русского книгопечатания, Москва: Академия наук СССР, 1959, с. 36.*

[7]) *Там же, ст. 36-38.*

[8]) *А. А. Сидоров, Древнерусская книжная гравюра, Москва: Акад. наук СССР, 1951, ст. 356.*

[9]) *Sicyns'kyi, op. cit.*, p. 244.

[10]) *Володимир Січинський, «Початки українського ґраверства і друкарства», УВАН, Ню Йорк, Науковий Збірник, II (Ню Йорк, 1953), ст. 47.*

[11]) *Тихомиров, цит. пр., ст. 13.*

[12]) *Огієнко, Історія українського друкарства (1925), ст. 22.*

дій, які вказують, що світ іде не по шляху комуністичної революції, є звичайною утопією. Однак міжнародного положення під сучасну пору не можна легковажити, бо хто диспонує сильно закріпленою і розбудованою державною тоталітарною системою, як це потрапила Москва на протязі більше 40 років доконати з СССР, перетворивши його в другу світову потугу, — диспонуючи рівночасно широко зорганізованим в світі диверсійним апаратом і новочасною технікою терору і пропаганди, — той може рішитися навіть на зрушення розвитку історичних процесів, щоб зреалізувати свою утопію. А ніколи не вільно забувати того, що сучасна Росія послуговується такими політичними методами, які в часі миру і в часі існування навіть найкращих дипломатичних взаємовідносин нищать сили противника. Сила доляра подекуди виявилася безсильною супроти політичного тиску, методів терору і провокацій Москви. І в коекзистенційній передишці значення Сов. Росії з точки бачення геополітики світової революції залишилося незмінним. Бо за словами Сталіна — «Існує новий чинник, яким є великий совєтський край, положений між Заходом і Сходом, між осередком фінансової експлоатації світу, та ареною колоніяльного гнету, котрий самим своїм існуванням революціонізує цілий світ»... І дійсно, одинокий Сов. Союз є рушієм революційних зривів по різних країнах західного світу. Ці революційні зриви проти власних національних урядів, які конспіративно проводить Москва в світі не тільки не ґарантують большевицького «самовизначення народів», але навпаки вони є загрозою втрати повної державної незалежности тих народів, які рішаються на такі революційні зриви. Поневолення Москвою України, Білорусії, країн Закавказ-

зя і Сер. Азії після першої світової війни, та цілке утримування під російським комуно-політичним і військовим тиском держав-сателітів — Польщі, Чехо-Словаччини, Болгарії, Румунії, Угорщини, Альбанії і Сх. Німеччини, вже після другої світової війни, нехай будуть пересторогою й для інших народів, щоб і вони, в наслідок свого легковірства в принцип «самовизначення народів», не стали дальшими жертвами жорстокого і безоглядного поневолення і експлуатації.

Проблема великоросійського державного шовінізму в межах СССР сьогодні вже не існує. На першому місці є поставлена проблема боротьби з пережитками «буржуазного націоналізму» в усіх 14-ти т. зв. союзних республіках СССР. Керівництво ЦК КПСС при допомозі економічного, культурного і політичного секторів створює такі обставини, при яких знання російської мови уподібнюється до «добровільної колективізації», чи масового «добровільного» переселювання народів в простори Сибіру, — це знання є обов'язкове. Російську мову закріплено, як обов'язуючу урядову мову майже в усіх ділянках економічного, політичного й державного життя СССР (дипломатична закорд. служба, торгівля, армія, зв'язок, промисловість, фінанси, важливіші наукові установи і т. д.). Російська мова зайняла серед всіх поневолених Москвою народів упривілейоване місце, стала фактично державною мовою всього СССР. Самозрозуміло це веде до відмирання іншонаціональних мов, і може привести трагічний кінець поневолених народів. З процесом посиленої русифікації, з конституцій союзних республік не викреслено права на самовизначення, не викреслено права й на свободу совісти і користування рідною мовою неросійських народів. Але це тільки для надання зовнішньої форми демократичности цим конституціям, бо в дійсности всі права для іншонаціональної, неросійської громадськости СССР були й залишаться на дальше тільки й лише фікцією.

В дні Різдва Христового і Нового Року найкращі побажання Друзям і знайомим засилають

Ольга і Микола Марків

***

Багато щастя і Веселих Свят усім Друзям і знайомим бажають

Катерина і Йосип Несевич

***

Традиційним — Христос Раждається і з Новим Роком, з новим щастям — вітає Друзів і Знайомих

Михайло Логай з Родиною

***

Друзям і Знайомим Веселих Свят і щасливого Нового Року бажають

Галина і Степан Паньків

***

Веселих Свят і багато радости в Новім Році Друзям і Знайомим бажає

Іван Петручок

***

Щирими Різдвяним і Новорічними привітами Друзів і Знайомих здоровить

Володимир Мельник

Найкращі побажання з нагоди Різдвяних Свят і Нового Року Друзям і Знайомим засилають

Галина і Йосип Скоципець

***

Веселих Свят Різдва Христового та щасливого Нового Року Друзям і Знайомим бажають

Анна і Степан Шумський

***

Щирий привіт і найкращі побажання з нагоди Різдва Христового і Нового Року Друзям і Знайомим засилає

Василь Мудрий з Дружиною

***

Щирий Різдвяний привіт і найкращі Новорічні побажання нашим Друзям і Знайомим засилаємо..

Іван Кінтер з Родиною

***

Багато щастя і втіхи з Різдвом Христовим і Новим Роком бажає всім

Дмитро Пілецький з Родиною

Юрій Артюшенко

ІДЕЯ, ВЛАСНІ СИЛИ Й КОНЦЕПЦІЯ

Світанок української культури почався далеко перед Х-тим століттям, а то в тій добі, в якій Україна, хоч і під іншою назвою, творила цінности які були рівновартісними Єгипетським і Самарійським, себто рівночасно зі світанком найстарших культур світу.

Трипільська культура й нові археологічні й антропологічні відомости дали підставу багатьом вченим висунути твердження про автохтонне походження европейців і про те, що колискою іх була Україна.

Тепер в нашім самопізнанні відбувається пов'язання багатьох тисячоліть буття — історії з археологічними пам'ятками — в одну тяглу нитку життя й росту української нації.

В нашу добу відроджується українська духовість й українська культура, що колись так щедро обдарувала наших сусідів своїм багатством.....

В останнім визвольнім поході назустріч обновленому світанку, міліони найкращих синів України, на очах усього байдужого до них світу, зложили свої геройські голови за свої й вселюдські ідеали.

І з цього повстають питання: Чи світ і далі лишиться до нас бездушно-байдужим? Чи довго ще ми будемо блукати розбитою отарою по чужих манівцях? І чи знайдемо в собі стільки моральних основ і сил, щоби видвигнути перед світом, як дороговказ для нього, ту ідею за яку вмирали найкращі сини України?

Ці наші питання тривожать нашу душу, тому ми порушуємо їх і в цій, у третій на цю тему, статті.

У першій — «17. травня 1960 року» (паризьке «Українське Слово» з дня 26. червня 1960 р.) і в другій — «Основа взаємного довір'я» («Самостійна Україна» за вересень-жовтень 1960 року.) статтях, ми, між іншим, писали, що два леґально існуючі світи — комуністичний і антикомуністичний в особах своїх офіційних репрезентантів ні в сфері духовій, ні в ідейно-світоглядовій, ні в площині міжнародньо-політичної дії не можуть дати тієї синтези ідей, якої світ сьогодні прагне. Поруч же реальних сил цих двох світів існують ще потенціяльні сили визвольно-антиімперіялістичного світу, які не раз вирішували поразку чи перемогу світових потуг, і, для яких зміна режимів, а збереження імперій це — мало. Рятунок світу власне в ідеях визвольно-антиімперіялістичного світу. Цей світ не тільки по своїй ідеології, але й як реальна сила, в слушний час може стати вирішальним чинником у боротьбі світів, бо його тоді не можна буде знищити атомовими бомбами без власного самознищення... В цім світі і українська національна ідея знаходить синтезу з національними ідеями інших волелюбних народів і стає основою взаємного довір'я між ними і українським народом...

В політичній площині перед цим світом стоїть завдання створення одної реально-видимої форми й одної офіційної репрезентації для всіх тих народів, яких волевиявлення є потоптане імперіялізмами....

Реально перед нами стоїть завдання видвигнути свою систему свобідних бльоків і союзів, а силою речі й основу політичної та господарської співпраці, найперш перед поневоленими, як і ми, Москвою народами, а відтак між ближчими й дальшими сусідами та цілим світом і боротися за приєднання їх до нашої системи... При чому, якщо зробимо припущення, що Москва й надалі нам лишиться ворожою, то багатовікова історія вчить нас, що бльоки західньо-европейських держав є непевними нашими союзниками, тоді коли бльоки східніх та чорноморських поневолених тепер Москвою народів, що зазнали московської неволі, будуть таки певнішими. Цьому питанню ми окрему присвятимо увагу. Тому власне з історії і почнемо.

І так, хоч наших прапредків називали різними назвами, але вони були одним народом — від віків автохтоном на своїй землі. Наші предки десь коло 2.000 років перед РХ, як твердять археологи, творили дуже добре зорганізовану культурну й аграрно-торговельну державу, якої збройні сили потім перемагали армії наймогутніших імперій, як то Перської й Римської. І тоді вже вони положили підвалини під нашу власну зовнішньо-політичну концепцію, якої одним із варіянтів була східньо-чорноморськосередземська концепція, якої ціллю було здобути собі, мирним чи збройним шляхом, від народів на схід від нас і від народів на Чорно-середземно-морських побережжях, шляхи в світ, безпеку запілля, а то й підтримку проти наших ворогів на заході й півночі. Як напр., в 957 році княгиня Ольга відвідує візантійського імператора Константина Багрянородного, чи гетьман Петро Дорошенко вступає в

зв'язки з Турсччиною й заручається її підмогою і т. д. Бо хоч в XVI століттї теорію папи Боніфіція УІІІ про два мечі духовий і світський, які мовляв дані від Бога заступникові Христа на землі, заступив абсолютизм, то й він не приніс злагодження відносин між Україною й Заходом. Абсолютизм тільки скріпив північного нашого ворога, якому він, як це ми бачимо хоч би на прикладі царя Іана Грізного, був духо. во близьким. Українська ж духовість не сприйняла обсолютизму, бо її кормом були: «Руська Правда» Ярослава Мудрого, «Поучення дітям» Володимира Мономаха, тощо. Таким же чужим він їй був, як чужими були оті практики насаджування релігії хрестом і мечем з жорстокостями, застенками, кострищами і інквізицією. Бо як від віків автохтон на своїй землі український нарід не мусів користатися насильством і жорстокостями в насаджувані своєї волі, як це робили орди варварів і кочовиків в окупованих ними землях, чи в силу звички й в себе самих через волю абсолютних монархів або вождів-деспотів. Чи, як каже речник московської думки Д. Мережковський: «треба єдність думки піддержувати **всіми** способами, отже і **насильством».** І справді в вільній творчій думці московський нарід вбачає небезпеку для себе. Така менталність московського народу була чужою українському народові, бо він мав інші погляди на релігію, мораль національносуспільні ідеали, право справедливість, власність, як теж мав інший характер, що плекався в інших географічних, економічних, культурних і побутових умовинах. В обороні української духовости від чужих впливів український нарід поніс міліони жертв. А найбільшим натхненником стремлінь українського народу до повної духової незалежности була Українська Православна Церква, з такими її репрезентантами як — митрополит Сильвестер Косів (1648-1657) за часів Богдана Хмельницького; митрополит Йосиф Тукальський (1663-1675) за гетьманнування Петра Дорошенка; митрополит Арсеній Мацієвич (1697-1772), якого Катерина друга віддала під суд московського Синоду, що засудив його до смертної в'язниці й багато інших. А в наш час: Митрополит Василь Липківський, митрополит Микола Борецький, який по тяжких катуваннях був засланий на Соловки й помер в домі божевільних, замучений за Українську Православну Церкву в 1936 році в Ленінграді, та багато єпископів.

Значення Української Православної Церкви в державницьких ставаннях українського народу було дуже й дуже великим, й це добре собі усвідомлювали найбільші державні мужі нашої історії, як напр. гетьман Петро Сагайдачний, що вписується зі всім запорозьким військом у члени Київського Богоявленського Братства...

Та й сьогодні коли західня Европа леліє думку вирівняти свої кордони коштом українських земель; коли західня Европа, як в 1926 р. на процесі Шварцбарта в Парижі, продовжує в 1960 р. на процесі Т. Оберлендера в Бонні, спихати вину в погромах, що їх чинили окупанти, на український нарід, і коли західні і північні наші сусіди там понад Холмом, Перемишлем, Засянням і Лемківщиною, стискають собі взаємно руки, а тут на чужині їхні земляки торгуються між собою за Львів, коли Всеевропейський Конгрес за самовизначення Европи, що відбувся оце в Ніцці домагається від Хрущова права на самовизначення шляхом плебісциту для **сателітів,** не згадуючи про інші поневолені Москвою народи, то можна сказати, що «на фронті без змін» і ми дальше перебуваємо в перманентній війні проти заходу й півночі й тому дальше ми мусимо шукати наших союзників серед поневолених Москвою народів на сході і серед поневолених народів над Чорноморським побережжям і далі над побережжям Середземного моря й дальше... серед народів цілого світу.... Все говорить за тим, що Західня Европа хоче для нас лишитися такою як вона була по першій світовій війні (втручання у внутрішні справи Української Народньої Республіки, десанти для підтримки Денікіна в Одесі, ультіматум припинити бої на західньому фронті, дивізія Галера в спину і т. д.). Такою як вона була в другій світовій війні (окупація України й безоглядний терор). Такою як вона є сьогодні (процес в Бонні, як і той в Парижі). Таке становище Західньої Европи до нас, а не ліпшим воно є до наших сусідів на сході й над Чорним морем.... Тому не знайде на заході попертя східньо-чорноморсько-середземна концепція. Скорше вона знайде зрозуміння з боку Великобританії, ЗДА, Канади та й взагалі Нового Світу, Азії й Африки.

І якщо поневолені Москвою народи на сході й над Чорним морем не знайдуть в собі стільки сил, щоб стати одностайно та видвигнути на міжнароднім форумі свою власну концепцію і боронити її при всіх обставинах без огляду на ставлення до неї північно-евразійського й західньо-европейського світів, то вони й далі стогнатимуть під північно-московським моло-

том на західньо-европейськім ковалі — будуть тільки фігурками на шахівниці в грі між північчю й заходом. Бо ж і резолюція Генеральної Асамблеї Об'єднаних Націй з 14. грудня 1960 р., про унезалежнення колоній, не бере під увагу народів поневолених совєтсько-московським імперіялізмом.

Тому ми й видвигнули думку створення одної реально-видимої форми та одної офіційної репрезентації тих народів, яких волевиявлення є потоптане московським імперіялізмом, а в першу чергу народів із згаданих нами просторів. І в цім велику ролю, на відтинку духової підготовки до сприйняття цієї концепції, серед згаданих народів, може виконати Українська Автокефальна Православна Церква.

Як в минулому, Українська Православна Церква виконала велику ролю в формуванні Української нації так і в сучасному вона може сповнити подібну ролю в формуванні духових основ для ідеї й дії по шляху творіння нового світового укладу сил, що зростав би на засадах загально визнаних релігійних цінностей, зразу хоч би тільки православних народів, а відтак і всіх інших народів — різних віровизнань.

В житті народів світу релігії відігравали велику ролю не тільки у внутрішньому житті, але й в зовнішніх взаємновідношеннях серед народів. Значення її було тим більшим чим більшими були власнопідметність, національно-духове сомовиявлення та питома вага національних Церков поодиноких народів, та чим більшою була незалежність цих церков від зовнішньої чужої зверхньої їм ієрархії й від чужих намулів, що наносилися цією ієрархією зі зовні.

Велике значення релігія має в житті українського народу, а то тому, що джерело сили Української Православної Церкви лежало в гармонії між національно-духовим та духово-релігійним життям, в гармонії між державнодіючою ідеєю та національно-церковними ідеалами, та в гармонії між національно-державною дією та церковною дією на відтинку української християнської місії в світі.

Тільки цьому завдячуємо ми хоч би те, що «Православне Ісповідання Віри» схвалене в 1640 році на Соборі Української Православної Церкви в Києві, було Царгородським Патріярхом Парфенієм у 1642 році передане на розгляд Православному Соборові в Яссах (Румунія), а відтак розіслане східнім патріярхам для розгляду його на соборах своїх єпископів і духовенства, в висліді чого було признаним 11-го травня 1643 року Православним Ісповіданням всієї Православної Церкви.

Цей цінний вклад Української Православної Церкви в скарбницю Вселенської Православної Церкви в минулому, дає для УАПЦ в сучасному, морально-духові основи в боротьбі за привернення того значіння, яке їй належиться поперше, як Церкві, яка зберігла по сьогодні непорушними основи первісної Християнської Церкви та вдержала в серцях своїх ісповідників таку віру яка дорівнює вірі перших християн, як це говорять жертви УАПЦ — двох митрополитів, 30 єпископів, тисячі духовенства і міліони вірних, як Церкві основаній Апостолом Андрієм Первозванним. І саме привернення повищого значіння Українській Православній Церкві й лежить на шляху отого формування духових і ідейних основ під будову нового світового укладу сил, який би спирався на засадах загально визнаних релігійних цінностей без різниці віровизнань.

Та на шляху до привернення цього значіння Українській Православній Церкві стояла й стоїть Москва. Вона й сьогодні намагається наші колишні зв'язки зі Східніми Православними Церквами, що позначилися, між іншим, такими, напр., пам'ятками, як «Ходженіє» Данила Ігумена до св. Землі; «Православним Ісповідую Віри»; плащаницею гетьмана Мазепи на Гробі Господнім в Єрусалимі; «Четьи-Минеї» або «Житія святих» — св. Димитрія, митрополита Ростовського (сина козацького сотника Сави Туптала», який дав цю капітальну й невмирущу працю не тільки українському народові, але й усьому Православному світові (про неї згадує й Т. Шевченко в Епілозі поеми «Гайдамаки»), тощо, використати для себе. — А це видно хоч би з отої заповідженої оце поїздки московського патріярха Алєксія до Православних Церков Сірії, Йорданії та Близького Сходу. Тому на цьому відтинкові ми не сміємо здати Москві наших позицій.

Хочеться сказати, ми є народом із давнім славним минулим, з великою культурою й героїчними традиціями, тільки додаймо відповідну до цього віру й ми будемо «горами двигати».

І так, наше прадавнє минуле позначилося змаганнями за ворота в світ на сході й над Чорним морем; давнє й ближче історичне — з'єднанням чорноморських народів до помочі проти наших воргів із заходу й півночі, які посягали не тільки на нашу землю, але й на ду-

шу; а наша доба — крівавою боротьбою за наші національні й вселюдські ідеали проти тих же наших історичних ворогів, при чім без жадного запілля зі сходу й з Чорного моря й без міцного зв'язку з чорноморськими народами, тільки в духовому зв'язку з нашими східніми сусідами (Конґрес поневолених народів в Києві), тому «встоятися не було сили».

Та досвід минулого не йде на марно, він стає підставою до дальших прямувань до власних сил і власної зовнішньої концепції. І тільки мала дитина не розуміє того, що в житті треба йти не всіми шляхами, але найкращими, а в політиці ще й найближчими до цілі, — на яких видніють дороговкази багатьох попередніх поколінь.

Ганна Черінь

ЯК НЕ МЕРЗНУТИ НА МОРОЗІ

Як мороз бере, аж тягне жили,
Й сніг мете, як відьма помелом,
Думайте про тепле щось, про миле,
Що обгорне серце вам теплом:

Про часи, коли ви ще гарячі
До забав були і до химер,
Здатні ще на вибрики телячі,
(Не такі поважні, як тепер).

Ще й про те, як з вами по дорозі
Йшло дівча — і жевріло лице...
Як із нею тепло на морозі
Вам було! Пригадуєте це?

Пригадайте сміх, як вам пустунка
Сніг за комір сипала не раз —
І тоді якого поцілунка
Діставалось їй за це від вас!

Пригадайте — й стане юність ближче,
Прилетить до вас, як райський птах.
І дарма, що завірюха свище,
А додому ще далекий шлях.

А коли ви вже такі старенькі,
То вже далі спогад не несе,
Як про мариновані опеньки,
Кришену табаку — та й усе —

Думайте хоч про гарячу каву
Й пиріжків нескінчений запас,
Про голубку сиву та ласкаву,
Що готує каву ту для вас.

Думайте про щастя й насолоду,
Як би не вихрило й не мело!
Тепло буде тим і в непогоду,
Хто у серці збереже тепло.

З невимовним болем ділимося з нашими читачами, передплатниками й прихильниками сумною вісткою, що нестало в живих члена Проводу Українських Націоналістів, члена-основоположника Української Військової Організації та Організації Українських Націоналістів

інж. ВОЛОДИМИРА МАРТИНЦЯ

який цілим своїм життям і боротьбою в перших лавах борців за незалежність і суверенність української нації був зразком вірности ідеї що її переніс непохитно крізь своє життя.

Покійний інж. Володимир Мартинець відійшов від нас в суботу, дня 10-го грудня а Похорони відбулися дня 17-го грудня 1960 року в Вінніпезі, Канада.

Висловлюючи наше співчуття родині сл. п. інж. Володимира Мартинця, Проводові Українських Націоналістів, Організації Українських Націоналістів та всьому українському народові, що втратив в Покійному Великого Сина, ми разом з українським громадянством на еміґрації клонимо в пошані голови над могилою Покійного.

Вічна Йому Пам'ять!

Редакція журналу «Самостійна Україна»

З Біографії Сл. П. Ред. Володимира Мартинця

Ред. Володимир Мартинець народився 15-го липня 1899 року в заможній і патріотичній українській купецькій родині у Львові, де теж скінчив народню школу та став відвідувати ґімназію. Події першої сітової війни і зокрема Українського Леґіону захопили його так, що в осени 1915 р. втік з дому і зголосився до УСС, але з приводу надто молодого віку та заходів батька мусів вернутись до дому. Спроби втечі поновив В. Мартинець ще двічі і остаточно став УСС-ом. Ґімназійну матуру здав, як вояк, в січні 1918 р. Після Берестейського миру і переїзду УСС в Україну, перейшов у березні 1918 р. до Корпусу Січових Стрільців у Києві, з яким перебув розброєння Корпусу та після Великодня 1918 р. попав у київську тюрму Лук'янівку, з якої вийшов щойно в осени того ж року та, переїхавши до Берестя, був покликаний тодішнім Губерніяльним Комісарем для Холмщини, Полісся і Підляшшя, О. Скоропис-Йолтуховським, до праці в адміністративному апараті, спершу як секретар повітового комісаря в Каміні Коширськім і, згодом, як секретар самого згаданого губ. комісара. У час польсько-української війни перейшов, як старшина, до ново-сформованого Холмсько-Городельського Коша ім. С. Петлюри, на весну 1919 р. попав у польський полон, перейшов табори Каліша, Щипюрна, Стшалкова, Слупців, і Ланьцуту та врешті восени 1919 р. втік з останнього на волю.

Залеґалізувавшись у Львові, Покійний скінчив 1920 р. 1-річний торговельний курс для абітурієнтів і відбув водночас купецьку практику у крамниці свого батька. В тому теж часі анґажується активно у студентське й політичне життя, стає секретарем Академічної Громади і в 1921 р. господарським референтом тайної «Крайової Студентської Ради», віддаючи себе повністю боротьбі за Український Університет і організації підпільних високих шкіл та керуючи акцією матеріяльного її забезпечення. В 1921-23 рр. закінчує факультет прав і бачимо його в членах Університетської Комісії, в Кураторії Українських Високих Шкіл, як заст. голови «Кружка Правників», як голову секції молоді Української Трудової Партії, як члена «Народного Комітету» цієї партії та Міжпартійної Ради. В 1922-23 рр. бере участь у З'їздах ЦЕСУС-а «Центр. Союз Українського Студентства) у Празі і Данціґу. У той же час був кілька разів попадав у польську тюрму, але за браком доказів вини звільнювали його. Обраний на згаданих З'їздах заступником президента і госп. референтом ЦЕСУС-а, В. Мартинець затримується ще з пів року у Львові, щоб підготовити заступника та передати свої йому функції, редагує підпільний орган Української Студентської Ради «Наш Шлях» і, найшовши перші зв'язки з УВО, виїздить восени 1923 р. до Праги.

У Празі Володимир Мартинець в рр. 1923-27 закінчує Високу Торговельну Школу. Водночас стає редактором «Національної Думки», органу Української Національної Молоді, якої є членом, і тут, як теж в «Українському Студенті», містить свої перші публіцистичні праці, що відразу визначають його, як талановитого журналіста. В 1927 р. випускає свою першу книжку «Замітки для майбутньої Конференції Українських Націоналістів», що підготовляла повстання Організації Українських Націоналістів (ОУН) та її ідеологію, програму і тактику.

В літі 1927 р. переїздить, викликаний полк. Євгеном Коновальцем, до Берліну і з того часу стає найблищим співробітником, референтом пропаганди і членом Начальної Команди Української Військової Організації (УВО) та перебирає пост начального редактора підпільного органу УВО «Сурма», яку редагує, як і «Розбудову Нації», до 1934 р. В 1929 р. виїздить до Львова і тут його арештують та обвинувачують у головній зраді за статті в «Національній Думці», в тюрмі перебуває з ген. Ю. Головінським та іншими відомими з того часу політичними в'язнями. Все ж і цим разом польська прокуратура не доказала Покійному нічого і його звільнюють, якраз у час, коли йому треба їхати на Конференцію ОУН у Празі.

Відтепер життя Володимира Мартинця тісно зв'язане з Організацією Українських Націоналістів. Він стає начальним секретарем ПУН, редагує «Розбудову Нації», підготовляє черговий Конгрес ОУН, є референтом преси і пропаганди та нач. прокурором організації, займаючи водночас пост Провідника ОУН на терени ЧСР. В 1933 р., арештований чехами, пробув 6 тижнів у празькій в'язниці і ледве оминув видачі його Польщі, яка вимагала Покійного у зв'язку з поцесом за вбивство мін. Пе-

рацького. Тоді виїздить до Австрії і згодом з дружиною до Парижа. Тут в рр. 1933-40 редагує «Українське Слово». В липні 1941, коли большевики відійшли зі Львова, вертається до нього, як уповажнений полк. Андрія Мельника на терени України (був ним до літа 1942), і в столиці Зах. Земель закладає Літературно-Мистецький Клюб, якого є директором та основує Спілку Українських Журналістів, що її стає головою. В 1944 р. арештують його німці і засилають у конц-табір Бретц, з якого звільнює його щойно розвал Німеччини. На якийсь час опинюється опісля ред. В. Мартинець у таборі Дахав, а тоді організує табір українських скитальців у Карльсфельді, якого є комаидантом і, згодом, табір у Берхтесґадені.

В 1949 р. переїздить до Канади і в Вінніпеґу перебірає пост начального редактора «Нового Шляху», на якому, після 12 років праці, заскочила його смерть.

За своє життя Покійний був начальним редактором часописів і журналів Національна Думка, Сурма, Розбудова Нації, Український Націоналіст, Українське Слово (Париж) і Новий Шлях, співпрацював у багатьох націоналістичних органах, м. ін. у підпільному Новому Шляху, празькому Українському Студенті і Студентському Віснику, чернівецькій Самостійній Думці та Молодій Буковині, паризькому Самостійникові, крім цього в журналах На службі нації. Ідея в наступі, і громадських органах, Совободи, Народнє Слово, та інші.

З-під пера бл. п. ред. Мартинця вийшли книгами і публікаціями згадані вже «Замітки для майбутньої Конференції Українських Націоналістів» (Прага 1927), «Реальна чи визвольна політика?» (Прага 1933), «Хто мав причину вбити полк. Отмарштайна?» (Чернівці 1934), «За зуби і пазурі нації» (Париж 1937), «Забронзовуймо наше минуле» (Париж 1937), «Жидівська проблема в Україні» (Лондон 1938), «УВО» (у співпраці з полк Є. Коновальцем, Ковно 1929), «Конспірація» (Ковно 1929), «Війна і революція» (Ковно 1930), «На вічну ганьбу Польщі» (Прага 1931), «Під румунським постолом» (Париж 1927), «Між Кобринсм і Берестям» (Париж 1935), «Університет у катакомбах» «Львів 1944), «Бретц-німецький концентраційний табір» (Штутґарт 1946), «Шляхом таборів ДП» (Вінніпеґ 1950) і врешті дві капітальні праці «Українське підпілля — Від УВО до ОУН» (1949) та «Ідеологія організованого й т. зв. волевого націоналізму» (Вінніпеґ 1954).

Одружений був бл. п. ред. В. Мартинець від 1931 року з Іриною Туркевич, у 1935 р. обоїм вродився син **Лев**.

Вже цей короткий життєпис сл. п. редактора Володимира Мартинця показує кого втратили Організація Українських Націоналістів, «Новий Шлях», і українська спільнота.

Справді славна і вічна Йому пам'ять!

(«Новий Шлях», 17. 12. 60.)

••••••••••••••••••

Я. Гайвас

Вирішний Крок Уперід

Організація Державного Відродження України разом зі своїми Братніми Організаціями від довшого часу твердо та рішуче обстоювала та обстоює потребу невідхильного скликання Світового Конгресу Вільних Українців. За цю нашу поставу прийшлося нам почути неодне явне гірке слово і напад під нашою адресою, а ще більше прихованих, тим самим їдкіших. Журнал «Самостійна Україна», як і всі ми, захищав ці самі позиції в цілому ряді статтей і матеріялів. Редакція «Самостійної України» перевела дуже вдатну опитну акцію — анкету серед українського громадянства ЗДА, намагаючися в ряді питань і відповідей на них довідатися, що і як думає в цій справі українське громадянство. На цьому місці не від речі пригадати, що всі опитувані з манюсіньким винятком висловилися за відбуття Світового Конгресу.

І сьогодні ми радіємо з усіми, що зможемо записати першу велику перемогу. Шоста сесія Панамериканської Української Конференції, що відбулася в днях 29 і 30 жовтня 1960 року в ЗДА, на якій були заступлені українці, ЗДА, Канади, Аргентини, Бразилії однодушно висловилися за відбуттям Світового Конгресу. Вони устійнили речинець відбуття того Конгресу і

покликали до життя Підготовний Комітет. Згідно цієї ухвали, Світовий Конгрес Вільних Українців відбудеться в Ню-Йорку ЗДА не пізніше осени 1961 року.

Цією постановою Шоста Сесія ПАУК стала історичною подією. Вона виразно започаткувала новий період історії української еміґрації. Період свідомої, планової, на широку скалю закроєної співпраці всіх українців, у всіх країнах, та на всіх континентах. Для добра поневоленого українського народу, для добра росту й розвитку громад увінчається тим, чого ми всі прагнемо, до чого змагаємо. Вона нам дасть поширену базу до життя, для праці, вона породить нові творчі сили, викличе пожвавлену роботу в усіх ділянках, штовхне нас до швидшого осягнення наших цілей. І за це все ми мусимо бути вдячні Шостій Сесії ПАУК.

З її закінченням закінчився період дискусій про потребу, доцільність відбуття Світового Конгресу, а почався період організування його, опрацьовування його програми. Тепер слово за громадськими організаціями. Вони повинні розпочати підготову на місцях, мобілізувати публічну опінію вз цьому напрямі, роз'яснити громадянству, що Світовий Конгрес має не лише наголосити перед світом наші політичні позиції, але дати базу, рямки, настанови для дальшої діяльности українства в діяспорі. І перш за все він мусить викликати пожвавлення громадської активности, що останнім часом так значно підупала. Особлива роля в цьому завданню нашої преси, що має з'ясувати та вияснити всі можливі проблеми, зв'язані зі Світовим Конгресом та з його наслідками.

А нам хай буде вільно на цьому місці висловити пару своїх критичних завваг до ухвал, винесених Шостою Сесією ПАУК, до проголошеного в пресі матеріялу.

Насамперед до загального політичного тла. Автори декларації правильно бачать у московському імперіялізмі найжорстокішу загрозу вільному світові. Але в парі з тим вони забувають, що мир і свобода в світі є неподільні. І доти їх не буде, доки не тільки не будуть звільнені всі народи, тримані іншими імперіями в колоніяльній залежності.. Однакове бо право на свободу мають українці і поляки, мадяри і китайці, але теж альжирці і інші колірові народи Африки чи інших континентів. Залишки колоніялізму і колоніяльного визиску є найболючішою щілиною у фронті вільного світу і найбільшою безпосередньою допомогою большевицькому імперіялізмові та його динамічній винахідливій пропаганді. Тому «свобода всім народам» і «загибель усім поневоленням і колоніяльним визискам» мусять бути політичною платформою Світового Конгресу Вільних Українців.

Визволення українського народу можна бачити ясно сьогодні тільки на тлі сучасної бур'хливої епохи, в якій визволяються всі народи, розбивають усі кайдани, бо всі мають однакове Боже і природнє право на волю, незалежний від нікого ріст, на непідкорений нікому вияв своїх творчих сил і спроможностей. У зв'язку з цим, що автори декляpацій не побачили проблеми визволення українського народу на тлі великих непереможних зрушень нашої доби, вони теж не видвигнули яскраво української еміґраційної спільноти, як активного чинника в протибольшевицькій боротьбі, що палахкотить сьогодні на цілому глобі. Українська бо еміграційна спільнота є і мусить бути самостійним якісним чинником з одного боку наступу на большевизм і новітню російську тюрму народів, з другого боку чинником у будові нового вільного світу.

В своїх устійненнях Шоста Сесія правильно бачить наші завдання в трьох вимірах:

1) задокументування перед світом непохитної волі українського народу до вільного життя, до визволення.

2) Заманіфестувати перед світом нашу солідарність з визвольною боротьбою українського народу і готовість всесторонньо цій боротьбі допомогти.

3) Устійнити методи збереження та розвитку української національної субстанції у вільному світі.

В загальному правильні завдання, але нас заскакує замале підкреслення точки третьої і таке її якби «між іншими» ставлення. Автори звернення звернули недостатню увагу на те, що точка 3) — збереження та розвиток української національної субстанції в вільному світі — є фундаментальною в усіх наших завданнях, є базою всіх наших можливостей і тому мусить бути вступом до цілої програми нашої роботи. Справа в тому, що боротьба з большевизмом, з російським імперіялізмом, це справа довгих років. В тих роках, що перед нами, сила большевицької системи більшатиме і якщо ми маємо відограти ролю в боротьбі з нею, то і наша «національна субстанція у вільному світі» мусить зростати і то швидко та значно. Без того точка 2) залишиться побожним бажанням без найменшої життєвої ваги. А крім цього

рацького. Тоді виїздить до Австрії і згодом з дружиною до Парижа. Тут в рр. 1933-40 редагує «Українське Слово». В липні 1941, коли большевики відійшли зі Львова, вертається до нього, як уповажнений полк. Андрія Мельника на терени України (був ним до літа 1942), і в столиці Зах. Земель закладає Літературно-Мистецький Клюб, якого є директором та основує Спілку Українських Журналістів, що її стає головою. В 1944 р. арештують його німці і засилають у конц-табір Бретц, з якого звільнює його щойно розвал Німеччини. На якийсь час опинюється опісля ред. В. Мартинець у таборі Дахав, а тоді організує табір українських скитальців у Карльсфельді, якого є командантом і, згодом, табір у Берхтесґадені.

В 1949 р. переїздить до Канади і в Вінніпеґу перебірає пост начального редактора «Нового Шляху», на якому, після 12 років праці, заскочила його смерть.

За своє життя Покійний був начальним редактором часописів і журналів Національна Думка, Сурма, Розбудова Нації, Український Націоналіст, Українське Слово (Париж) і Новий Шлях, співпрацював у багатьох націоналістичних органах, м. ін. у підпільному Новому Шляху, празькому Українському Студенті і Студентському Віснику, чернівецькій Самостійній Думці та Молодій Буковині, паризькому Самостійникові, крім цього в журналах На службі нації. Ідея в наступі, і громадських органах, Совободи, Народнє Слово, та інші.

З-під пера бл. п. ред. Мартинця вийшли книгами і публікаціями згадані вже «Замітки для майбутньої Конференції Українських Націоналістів» (Прага 1927), «Реальна чи визвольна політика?» (Прага 1933), «Хто мав причину вбити полк. Отмарштайна?» (Чернівці 1934), «За зуби і пазурі нації» (Париж 1937), «Забронзовуймо наше минуле» (Париж 1937), «Жидівська проблема в Україні» (Лондон 1938), «УВО» (у співпраці з полк Є. Коновальцем, Ковно 1929), «Конспірація» (Ковно 1929), «Війна і революція» (Ковно 1930), «На вічну ганьбу Польщі» (Прага 1931), «Під румунським постолом» (Париж 1927), «Між Кобринем і Берестям» (Париж 1935), «Університет у катакомбах» «Львів 1944), «Бретц-німецький концентраційний табір» (Штутґарт 1946), «Шляхом таборів ДП» (Вінніпеґ 1950) і врешті дві капітальні праці «Українське підпілля — Від УВО до ОУН» (1949) та «Ідеологія організованого й т. зв. волевого націоналізму» (Вінніпеґ 1954).

Одружений був бл. п. ред. В. Мартинець від 1931 року з Іриною Туркевич, у 1935 р. обоїм вродився син Лев.

Вже цей короткий життєпис сл. п. редактора Володимира Мартинця показує кого втратили Організація Українських Націоналістів, «Новий Шлях», і українська спільнота.

Справді славна і вічна Йому пам'ять!

(«Новий Шлях», 17. 12. 60.)

....

Я. Гайвас

Вирішний Крок Уперід

Організація Державного Відродження України разом зі своїми Братніми Організаціями від довшого часу твердо та рішуче обстоювала та обстоює потребу невідхильного скликання Світового Конгресу Вільних Українців. За цю нашу поставу прийшлося нам почути неодне явне гірке слово і напад під нашою адресою, а ще більше прихованих, тим самим їдкіших. Журнал «Самостійна Україна», як і всі ми, захищав ці самі позиції в цілому ряді статтей і матеріялів. Редакція «Самостійної України» перевела дуже вдатну опитну акцію — анкету серед українського громадянства ЗДА, намагаючися в ряді питань і відповідей на них довідатися, що і як думає в цій справі українське громадянство. На цьому місці не від речі пригадати, що всі опитувані з манюсіньким винятком висловилися за відбуття Світового Конгресу.

І сьогодні ми радіємо з усіми, що зможемо записати першу велику перемогу. Шоста сесія Панамериканської Української Конференції, що відбулася в днях 29 і 30 жовтня 1960 року в ЗДА, на якій були заступлені українці, ЗДА, Канади, Аргентини, Бразилії однодушно висловилися за відбуттям Світового Конгресу. Вони устійнили речинець відбуття того Конгресу і

покликали до життя Підготовний Комітет. Згідно цієї ухвали, Світовий Конгрес Вільних Українців відбудеться в Ню-Йорку ЗДА не пізніше осени 1961 року.

Цією постановою Шоста Сесія ПАУК стала історичною подією. Вона виразно започаткувала новий період історії української еміґрації. Період свідомої, планової, на широку скалю закроєної співпраці всіх українців, у всіх країнах, та на всіх континентах. Для добра поневоленого українського народу, для добра росту й розвитку громад увінчається тим, чого ми всі прагнемо, до чого змагаємо. Вона нам дасть поширену базу до життя, для праці, вона породить нові творчі сили, викличе пожвавлену роботу в усіх ділянках, штовхне нас до швидшого осягнення наших цілей. І за це все ми мусимо бути вдячні Шостій Сесії ПАУК.

З її закінченням закінчився період дискусій про потребу, доцільність відбуття Світового Конгресу, а почався період організування його, опрацьовування його програми. Тепер слово за громадськими організаціями. Вони повинні розпочати підготову на місцях, мобілізувати публічну опінію вз цьому напрямі, роз'яснити громадянству, що Світовий Конгрес має не лише наголосити перед світом наші політичні позиції, але дати базу, рямки, настанови для дальшої діяльности українства в діяспорі. І перш за все він мусить викликати пожвавлення громадської активности, що останнім часом так значно підупала. Особлива роля в цьому завданню нашої преси, що має з'ясувати та вияснити всі можливі проблеми, зв'язані зі Світовим Конгресом та з його наслідками.

А нам хай буде вільно на цьому місці висловити пару своїх критичних завваг до ухвал, винесених Шостою Сесією ПАУК, до проголошеного в пресі матеріялу.

Насамперед до загального політичного тла. Автори деклярації правильно бачать у московському імперіялізмі найжорстокішу загрозу вільному світові. Але в парі з тим вони забувають, що мир і свобода в світі є неподільні. І доти їх не буде, доки не тільки не будуть звільнені всі народи, тримані іншими імперіями в колоніяльній залежності.. Однакове бо право на свободу мають українці і поляки, мадяри і китайці, але теж альжирці і інші колірові народи Африки чи інших континентів. Залишки колоніялізму і колоніяльного визиску є найболючішою щілиною у фронті вільного світу і найбільшою безпосередньою допомогою большевицькому імперіялізмові та його динамічній винахідливій пропаганді. Тому «свобода всім народам» і «загибель усім поневоленням і колоніяльним визискам» мусять бути політичною платформою Світового Конгресу Вільних Українців.

Визволення українського народу можна бачити ясно сьогодні тільки на тлі сучасної бур'хливої епохи, в якій визволяються всі народи, розбивають усі кайдани, бо всі мають однакове Боже і природнє право на волю, незалежний від нікого ріст, на непідкорений нікому вияв своїх творчих сил і спроможностей. У зв'язку з цим, що автори деклярацій не побачили проблеми визволення українського народу на тлі великих непереможних зрушень нашої доби, вони теж не видвигнули яскраво української еміґраційної спільноти, як активного чинника в протибольшевицькій боротьбі, що палахкотить сьогодні на цілому глобі. Українська бо еміґраційна спільнота є і мусить бути самостійним якісним чинником з одного боку наступу на большевизм і новітню російську тюрму народів, з другого боку чинником у будові нового вільного світу.

В своїх устійненнях Шоста Сесія правильно бачить наші завдання в трьох вимірах:

1) задокументування перед світом непохитної волі українського народу до вільного життя, до визволення.

2) Заманіфестувати перед світом нашу солідарність з визвольною боротьбою українського народу і готовість всесторонньо цій боротьбі допомогти.

3) Устійнити методи збереження та розвитку української національної субстанції у вільному світі.

В загальному правильні завдання, але нас заскакує замале підкреслення точки третьої і таке її якби «між іншими» ставлення. Автори звернення звернули недостатню увагу на те, що точка 3) — збереження та розвиток української національної субстанції в вільному світі — є фундаментальною в усіх наших завданнях, є базою всіх наших можливостей і тому мусить бути вступом до цілої програми нашої роботи. Справа в тому, що боротьба з большевизмом, з російським імперіялізмом, це справа довгих років. В тих роках, що перед нами, сила большевицької системи більшатиме і якщо ми маємо відограти ролю в боротьбі з нею, то і наша «національна субстанція у вільному світі» мусить зростати і то швидко та значно. Без того точка 2) залишиться побожним бажанням без найменшої життєвої ваги. А крім цього

незалежно від боротьби з большевизмом українська еміґраційна спільнота має амбіцію бути творчим чинником у житті вільного світу і мусить для цього визволити в себе відповідні сили.

У зв'язку з тим, що автори звернення не схопили в цілому обсязі ні загальних контурів нашої доби, ні повного характеру й усіх властивостей нашої еміграційної суспільности, то в висліді цього, формулюючи «Засади організації Конгресу», вони бачили їх дуже однобічними, дуже обмеженими. В точці 4) «Засад організації Конгресу» Світовий Конгрес Вільних Українців сформульовано як «Маніфестаційне Зібрання» і ... тільки. А це далеко не так. Коли ми візьмемо попередні наші завваги за підставу до дальших виводів — а це ми мусимо зробити — то тоді побачимо, що Світовий Конгрес Вільних Українців, що відбудеться в осені 1961 року в Ню-Йорку в ЗДА, це не тільки «Маніфестаційне Зібрання», а це Конституанта, Конституюючий Конгрес української суспільности в діяспорі.

І тільки таке сформулювання, і розв'язка в такій площині, виправдує і саму назву Світового Конгресу і дає підставу до повної всесторонньої полагоди поставленої життям проблеми. Для ясности повторюємо ще раз, що поставлена життям історична проблема перед нами ось яка: поза кордонами України опинилися сотні тисяч творчого вільнолюбивого елементу. Елемент цей переростає дотеперішні рямки культурного та соціяльного буття української еміграції в світі, він хоче жити, працювати, він хоче давати свій творчий вклад в ріст і розвиток країн, де йому прийшлося жити, він хоче продовжати велике діло визволення шляхетної країни свого походження, осягнення свобідного життя і справедливого миру в світі. А до того він мусить бути чимсь, мусить бути духово-культурною силою, що має свої внутрішні закони і норми, має собі властиві прагнення і форми вияву і тому є в духовому єднанню в цілому світі, то значить творить своєрідну одність не зважаючи на границі, що ділять держави, і океани, що ділять континенти. І для цього є Світовий Конгрес, для цього ціла підготова, для цього великі зусилля. Тому ще раз — Конгрес не сміє бути тільки «Маніфестаційним Зібранням», але мусить бути чимсь більшим, значнішим, мусить бути переломом в нашому життю і початком нової епохи.

Власне на цій широкій, життям єдино оправданій базі мусить бути вибудована програма діяльности самого Світового Конгресу. Але це вже дальша справа.

На закінчення хочемо ще раз підкреслити: Шоста Сесія ПАУК зробила велику, історичної ваги роботу та поставила крок у правильному напрямі. Як завжди в таких початкових кроках, так і тепер учасники її залишили поза своєю увагою різні завдання. А тепер за нами обов'язок, обов'язок, що відноситься до цілої української преси, громадських діячів і взагалі цілої громади критичними заввагами, аналізою, дискусією розпрацювати і доповнити все так, щоби за рік ми прийшли готові не лише до висловлення своїх думок, але готові до ділового перегляду і замкнення однієї доби в нашому житті та започаткування дальшої на вищому поземі, багатішої, пліднішої наслідками та значенням.

•••••••••••••••••

Мирослав Стиранка

Активізація національно-визвольних рухів в СССР

Провал паризької конференції на вершинах заaранжований Хрущовом ще раз підтвердив правильність поглядів представників поневолених народів у вільному світі і тих тверезих голосів Заходу, які за котарами совєтської мирної кампанії бачили реальну дійсність, — а саме, що розмови з Совєтським Союзом на тему мирного співжиття є безнадійні й тим самим мусять бути безуспішні. Причина дуже проста: совєти не хочуть дійсної мирної коеґзистенції і стабілізації світових стосунків. Вони тільки вживають гасел миру й мирного співжиття з «капіталістичним світом», як тактичного засобу, що дозволяє їм послаблювати відпорну силу демократії і підготовляти ґрунт для майбутньої перемоги совєтського типу комунізму в світі. (Пишемо виразно про совєтський тип комунізму, нерозривно пов'язаний з традиціями російського імперіялізму тому, що є ще й інші течії комунізму, наприклад юґославська, які не проявляють імперіяльно-аґресивних тенденцій).

Побіч тези, що тільки тверда та невгнута постава, енергійне поборювання комуністичної інфільтрації та оборонна активність, забезпечує демократичний світ і взагалі мир перед советською аґресією — представники поневолених Москвою народів нераз і не двічі намагалися переконати вільний світ, що другою з черги найнебезпечнішою для советського режиму зброєю є тісна співпраця Заходу з національно-визвольними рухами за залізною заслоною. На превеликий жаль, національно-визвольні рухи поневолених народів ще й досі не знайшли на Заході відповідного їхній вазі зрозуміння та підтримки.

Є багато голосів на Заході, дуже часто вирішальних голосів, які взагалі недоцінюють ролю визвольних рухів, а то й заперечують їхнє існування, зокрема якщо йдеться про Советський Союз. Ми нераз вже на сторінках нашого журналу мали нагоду не тільки вказувати на важливість проблеми національно-визвольних рухів СССР, як єдиного надійного союзника демократичного світу і одного з найгрізніших внутрішних ворогів советського режиму, але й фактами доказувати їхню безперебійну живучість та активність від початку існування советсько-російської імперії і по сьогодні.

Є три чинники, які мов меч Дамокля вічно висять над советським режимом і вказують на його внутрішню слабість, при чому крикливими заявами про спаяність між партією і народом та силу, намагається режим цю слабість заховати і притаїти. Це економічне, політичне та національне поневолення широких мас СССР. Від якогось часу ми бачимо стремління Хрущова піднести життевий рівень советських громадян і тим самим зменшити їхнє вороже ставлення до режиму. Так само советський режим докладає в останньому часі всіх зусиль, щоб доказати, що советська тоталітарна диктатура не є жадною диктатурою, а новою «соціялістичною» демократією, при чому одним з головних доказів цього, є право советських громадян одноголосно схвалювати непомильні постанови партійного центру.

Всі ці заходи не дали бажаних наслідків, про що свідчить хвиля широких опозиційних настроїв у советському суспільстві та щораз яскравіші і отвертіші прояви незадоволення з пануючих соціяльно-політичних стосунків. Ми були в останньому часі свідками робітничих страйків в СССР. Борис Пастернак став символом нескореного людського духа, що протиставиться советському тоталітаризмові й прямує до свободи. З особливою силою проявляється бунт проти соціяльного й політичного поневолення серед советської молоді.

Проте чи не наймогутнішим і найгрізнішим противником советської системи являються національно-визвольні рухи поневолених Москвою народів. Як ми вже про це мали нагоду писати (гл. статті в попередніх числах журналу) «дух націоналізму» в СССР є такий міцний, що опанував комуністичні партії неросійських республік. В Туркестані, в Грузії, Балтійських країнах, в Казахстані, прийшло у зв'язку з цим до масових чисток в партійних керівництвах та серед широких мас рядового членства. Для опанування ситуації в цих країнах мусіла Москва вжити якнайбільш енергійних засобів. В Україні, як відомо, проходить від року майже ряд процесів проти членів Оганізації Українських Націоналістів, що веде підпольну організовану боротьбу за визволення. Мета процесів — скомпромітувати визвольний рух в очах населення. Але при цьому виходить на верх активізації підпільного руху.

Постає питання: Звідкіля ж беруться усі ці факти, якщо, як твердять недруги національно-визвольних рухів на Заході, національне питання не відіграє якоїсь особливої важної ролі в СССР і не знаходить особливого зацікавлення серед мас. Як відомо кожний наслідок мусить мати свою причину. Не інакше справа мається і в випадку національно-визвольних рухів в СССР. «Націоналістичні» настрої в комуністичних партіях неросійських республік як теж і існування українського революційного підпілля — це не відірвані факти, що не віддають настроїв мас, а якраз навпаки: вони могли постати тільки на тлі глибоких і широких національно-опозиційних настроїв які опанували неросійські народи. Магічний вплив цих настроїв з однієї сторони приводить до «націоналістичних» недуг внутрі неросійських комуністичних партій, а з другої сторони вможливлює дію революційно-підпольного руху в Україні.

Одначе не тільки на підставі дедукції можна прийти до вище згаданих висновків. Однією з найбільш дискутованих в Советському Союзі проблем є проблема боротьби з «націоналістичними» настроями серед широких мас неросійських народів і зокрема серед молоді. Немає жадного партійного з'їзду, жадної важливішої конференції, на яких не заторкувалося б це питання посередньо у зв'язку з поборюванням «в середовищі советських людей і осо-

бливо в середовищі молоді» буржуазних поглядів або безпосередньо у зв'язку з поборюванням націоналізмів. «Боротьба проти буржуазної ідеології повинна мати войовничий, наступальний характер» — заявляє Скаба, новий ідеологічний секретар КПСУ — Андрій Скаба. До боротьби з націоналістичними впливами національних республік серед мас закликали останньо на партійних зборах трохи чи не всі секретарі.

Сталін хотів радикально «розв'язати» непокірливість і «націоналістичні настрої» в Совєтському Союзі за допомогою масового переселення в глиб совєтської Азії. У цьому напрямі було вже дещо зроблено. Деякі малі народи Кавказу були на його наказ виселені зі своїх земель. З подібними плянами, як це сказав Хрущов у своїй таємній промові на XX з'їзді носився Сталін і супроти украніського народу. Хрущов переслідує цю саму мету дещо іншими, більш гуманними методами. Він виробив в останньому часі широкий плян русифікації поневолених народів за допомогою шкільництва, «всесоюзної» мови, колоніялізації і перемішування народів. Так сталінський, як і хрущовський пляни є найкращим доказом того, які настрої панують серед широких мас неросійських народів; і на якому тлі зроджуються чи то революційне підпілля і його боротьба з режимом, чи то «націоналістична опозиція» в комуністичних партіях.

Немає сумніву, що національно-опозиційні настрої широких мас поневолених народів є дуже тісно пов'язані з соціяльним та політичним незадоволенням. Під тим аспектом треба наприклад розглядати повстання молоді в Темір-тау. Підложжям темір-тауського повстання були нестерпні соціяльні стосунки, в яких жила запроторена на цілинні землі молодь. Проте, як стверджують очевидці-поворотці, що принесли вістку про повстання в Темір-тау на Захід, в повстанні брали участь переважно українська і білоруська молодь. Ця молодь має куди більші підстави до незадоволення аніж російська. Її відомо, що на цілину мусить на наказ партії їхати переважно неросійська молодь і жити в нестерпних умовах позбавлена національно-культурних прав. В той же сам час російською молоддю, знову же на наказ партії, заповнюються українські та білоруські території. Звичайно, що в такому випадку помішалося в неї тісне почуття соціяльної і національної кривди, що й зробило її більш податливою на революційне кипіння. Подібно мабуть малася справа і зі страйками робітників в західньо-сибірському місті Кемерово, хоч про цей страйк дійшли на Захід тільки дуже скупі вістки. Проте, кожному, хто знає совєтську демографічну політику, відомо, що в західньо-сибірські новозаложені індустрійні міста перекидається переважно молодь неросійських країн.
Заколоти, що відбулися після смерти Сталіна два рази в Грузії, мають наскрізь національний характер. Щойно тепер очевидці подій в Тбілісі в 1956 р. принесли на Захід про них докладніші вістки. З них виходить, що «дискримінація» особи Сталіна «Колективним Керівництвом» була тільки притокою для розрухів та що вони на ділі мали часто національно-визвольний характер. Національний і проти-російський характер, уже без будьякого пов'язання зі Сталіном, мали останні заколоти студентів в Тбілісі. 20 травня ц. р. перший секретар грузинської компартії Мшаванадзе на зборах «студентського активу» потвердив факт, що у високих школах Грузії мали місце нещодавно антибольшевицькі виступи. Наскільки ці розрухи мали поважний характер свідчить той факт, що в зборах «активу» взяли участь крім Мшаванадзе, ще й керівник державної служби безпеки в Грузії та спеціяльний висланник Москви, секретар комсомолу Павлов.

Не зважаючи на промовчування подій в Балтійських країнах, сьогодні вже більше як певно відомо, що чистки, які там проведено не обмежилися тільки до партійного активу, зараженого націоналізмом, але й в першу чергу захопили широкі кола громадянства і зокрема молодь. Після ліквідації сталінського терору, який скував був всякий спротив, прийшла в Балтійських країнах сьогодні реакція, вислідком якої є активізація боротьби проти національного поневолення, при чому і там теж, ця боротьба є тісно пов'язана з соціяльно-економічними аспектами.

Можна думати на підставі вище приведених фактів, що і в інших поневолених країнах Совєтського Союзу має місце той сам процес, активізації національного спротиву. Боротьба за визволення, хочуть того чи ні недруги поневолених народів на Заході, з усім зусиллям проводиться далі і йтиме до переможного кінця, тоб-то до розвалу совєтсько-російської імперії. Від західніх народів, від того, чи вони зрозуміють вагу цієї боротьби, перш усього для них же самих, залежить чи вона закінчиться скоріше чи пізніше. Вибухові сили національ-

нально-визвольних рухів внутрі Совєтського Союзу куди більші аніж атомова бомба і куди безпечніші. Треба тільки приспішити процес їхнього революційного насичення. Це може статися після того, коли між поневоленими народами і вільним світом нав'яжеться нитка порозуміння і приязні, коли Захід зрозуміє, що свобода є неподільна і мусить бути застосована на всіх шарах земної кулі.

••••••••••••••••••

Перший Листопад

Силуети українських вояків на вулицях княжого Львова, що появилися незабутнього 1-го Листопада 1918 року, невідомо як і звідкіля, мають в собі повно романтичного, несхопимого чару. Це ж бо виходила на арену історичних подій нація, що ніхто її не хотів дати місце на карті Европи. Вставала українська нація після дуже короткого періоду національного відродження, і це здається заважило на тому, що встоятися не було сили.

Та все ж, згадуючи ці дні, ми з пієтизмом ставимося до покоління цієї доби, ми з любов'ю і пошанівком дивимося на суворі й героїчні постаті незабутнього Листопаду. Це тому, бо вони стали об'єднаними лавами до бою за права свого народу, тому, що вони перейшли вздовж і впоперек українську землю, шукаючи вирішення долі своєї землі в нерівних мілітарних змаганнях.

Сорок і два роки тому назад наші предки проявили втричі більше національної, політичної і громадської зрілости ніж зробили це ми двадцять три роки пізніше, чи робимо по сьогоднішній день.

Наша нація пережила в свойому збірному житті за час від 1-го Листопада 1918-го року по сьогодні — події траґічні й важкі. Відходили поволі від нас творці Першолистопадових подій. Змінявся час, змінялися обставини.

Змінена доосновно ситуація на землях України, разом з скомплікованою міжнародньою ситуацією — є тлом на якому зарисовуються нові вимоги й нові шляхи нашої боротьби за державність. Буде наприклад зле нам, скривати перед собою, що імперіялістичні Росія, Польща, Мадярщина, Чехословаччина і Румунія, незалежно від урядів і міжнароднього укладу сил, все готові, при першій нагоді, кинутися на наші землі, щоб їх пошарпати й поділити. Змінилися способи ведення воєн. Чи нам подобається чи ні, ми вступили разом з рештою людської раси в атомічну добу. Наш нарід знесилений, і змучений комуністичними окупантами так, що ледви чи можна мріяти нам про те, що він визволиться сам. Надії на те, що український нарід підніметься до боротьби за свою державність у вогнях третьої світової війни, мають свою дуже прикру сторінку.. Якщо великодержави вестимуть війну з ужиттям атомної зброї, то нам мусить бути ясно, що у висліді такого роду війни, може потерпіти, як це завжди було в минулому — Україна. Ми можемо дістати волю, чи радше проблематичну волю, притемнену присутністю кількох міліонів мертвих українців, і присутністю кільканадцяти міліонів калік, поминаючи вже матеріяльне знищення. Річ ясна — що ми не захоплюємося цього роду перспективами.

Отже маємо перед собою три перепони у визвольній боротьбі, що їх мусимо перебороти. Перша, це наші, незмінно захланні сусіди, друга, це факт що ніхто в цілому світі не хоче і не дасть добровільно нашому народові волю, і третя перепона, це те, що властиво всі кидатимуть на українську землю смертоносні бомби, й у висліді війни, разом з волею, ми, чи радше наша нація, може дістати в подарунку гори трупів і калік. Ми мусимо мужньо усвідомити собі труднощі визвольної боротьби, складну ситуацію, що в ній знаходиться наша нація, і тільки узглянднивши всі прикрі можливости — з рівночасним узглядненням факту, що боротьба нашої нації зближається до свого завершення — мусимо шукати доріг для дальшої боротьби.

Що ж має сьогодні по своїй стороні українська нація, яку зброю, що може нею успішно ставити чоло подіям.

Перша зброя в українському арсеналі, це страшна, нелюдська живучість української нації. Доказом цієї жахливої вітальности є вся історія нашого народу. Друга зброя — це ріст національної свідомости, це свідомість спільної долі й призначення. І третя зброя — це невисказана віра, віра на межі містичного, у сповнення національних мрій.

Більше зброї українська нація не має. Серед сильних цього світу — ніхто нашої нації не любить, і нема нікого рішеного пролити за визволення нашої нації — каплю крови. Наша на-

ція подібно осамітнена, як було це в Листопаді 1918-го року.

Маємо два роди відношення до сучасної, окупованої України. Одне відношення це цілковита неґація дійсности, неґація життєвих фактів. Друге відошення узгляднює реалітет, узгляднює факт окупації нашої батьківщини, й виходячи з цього — практичний стан речей.

Ми не піддержуємо жодної скрайної позиції. В сучасній Україні ми бачимо виразно окуповану націю і окупаційний режім. Наше відношення до окупаційної комуністичної влади є неґативне й вороже. Але наше становище, наше відношення до нашого народу який там є на українській землі — може бути лише позитивне, і воно таким є.

На сучасному етапі визвольної боротьби не йде нікому з нас про знищення української нації, бо в випадку такого знищення, ми не матимемо чим заповнити порожнечу. А нам не вільно буде мати порожне, обезлюднене місце на мапі, бо таке порожне місце стане добиччю українських сусідів.

Отже скажім собі, що ціллю нашої визвольної боротьби, ціллю наших заходів в боротьбі за Україну — є знищення й усунення ворожої, комуністичної окупації. Цю нашу ціль ми хочемо осягнути без риску фізичної загибелі, що може досягнути нашу націю.

Щоб осягнути нашу ціль — визволення України, без рівночасного її знищення, щоб запобігти черговим поділам і окупаціям української землі без крівавих воєн з сусідами України, що зовсім певно будуть піддержані в такому випадку державами демократичного Заходу — треба шукати інших доріг як досі. Треба шукати й джерел сили. Ними є вже сьогодні й будуть в майбутньому — визвольні рухи азійських і африканських народів. Не в атомній війні, але в спільних змаганнях поневолених народів СССР — треба шукати шляхів до визволення української нації.

А нам, на еміґрації, якщо ми справді любимо свій нарід — потрібна єдність. Лише спільні виступи всього українства можуть дати ефект, коли йде про ставлення української проблеми перед зовнішним світом. Лише об'єднана еміґраційна Україна може відограти потрібну ролю відносно поневоленої батьківщини, і лише об'єднана еміґрація зможе виконати свої власні обов'язки супроти себе.

Хочеться вірити, що поклін лицарям Першолистопадового Зриву буде не тільки порожнім символом, але що ми українці, в обличчі всіх жертв, їхніх поривів і невдач — почнемо оздоровляти світ від себе самих, і до чергового Листопаду прийдемо з чистими серцями, об'єднані так, як об'єднаними були українські народні маси 1-го Листопада 1918-го року.

Веселих Свят і щасливого Нового Року друзям і приятелям бажає

Петро Фурчак

З Різдвом Христовим! Багато радости й успіхів в Новому Році бажає Всім

Роман Миронюк

Приятелям, знайомим та всім українцям доброї волі — Веселих Свят і щасливого Нового Року бажає

Володимир Бережан з Родиною

Хай з Різдвом Христовим і з Новим Роком багато щастя та добра нашим Друзям і Знайомим прилине.

Галина і Сергій Слинко

В УКРАЇНІ ПОЧАВСЯ НОВИЙ ШКІЛЬНИЙ РІК

Першого вересня, як і кожного року, в Україні почавсь новий шкільний рік. Мільйони української дітвори, юнаків і дівчат та студентів заповнили шкільні приміщення, авдиторії середніх і високих шкіл. Радіо, телевізія і преса заповнені бомбастичними гаслами про значення освіти для будови комунізму. В большевицькому розумінні школа має виховати відданих партії, беззастережно і всеціло, освічених людей ,які по наказу «згори» були б готові в часі потреби, кинути все: родину, школу, рідну землю і боротись за перемогу комуністичних ідей. Для осягнення цієї мети дуже часто в ССР переорганізовується систему шкільництва, міняється методику навчання, удосконалюється засоби індоктринації.

Основним ключем сучасного совєтського шкільництва є-перебудувати його так, щоб воно було найтісніше пов'язане з суспільно-корисною працею. Ця переорганізація доводить до того, що навіть підлітків заставляють навчатись у вечірніх школах.

«Зайдіть увечері до будь-якої школи робітничої молоді. Поруч з поважними трудівниками за партами можна побачити підлітків, яким місце в масовій школі. Вони й справді донедавна вчились там, але за порушення дисципліни... були направлені у вечірні школи. Частина їх ніде не працює. Керівники вечірніх шкіл, щоб виконати плян набору учнів, охоче допускають їх до навчання. Перебуваючи на вулиці в недозволений для підлітків час, такі учні переймають чимало шкідливого, нерідко стають на шлях правопорушень» («Рад. Осв.», 21 вересня 1960 р.).

Ще в багатьох місцях України до тепер не охоплено навчанням всієї дітвори шкільного віку. Умови, в яких живуть батьки і діти, довели до того, що в багатьох містах і селах Кіровоградської, Житомирської, Київської і Тернопільської областей все більше дітей покидає школу, «відсіваються» («Мол. Укр.», 20 серпня). Через брак шкільних будинків, лише в двох областях України — Станиславівській і Тернопільській навчання відбувається в одну зміну.

В останніх роках в Україні все більше уваги звертається на поширення сітки т. зв. шкіл-інтернатів, цебто будинків, де діти живуть і навчаються і є під всецілою опікою партійних виховників. Коли в 1956-57 рр. в Україні таких шкіл було всього 50, то в минулому році їх було — 263, а в цьому році плянується відкрити додаткових 136 на 46.500 учнів. (Повідомлення РАТАУ 20 серпня).

Окрему проблему для випускників десятирічок становить питання: що робити дальше? Вступ до ВУЗ-ів більш утруднений, як будь коли перед тим. Тому партія, щоб убити в молоді всяке почуття гону до дальшого знання, до дальших висот, заставляє цілими клясами йти в колгоспи, на підприємства, в шахти Донбасу, в Сибір чи Казахстан. Наприклад, в Чернівецькій області на 101 випускну клясу — 74 в повному комплеті пішли працювати на підприємства, або були вивезені поза межі України (За матеріялами Республіканської наради з питань нар. освіти).

Деякі учителі підносять голос, щоб при приниманні до ВУЗ-ів було надано більше довір'я до школи і ставлено більше вимог до вступаючих. А то так складається, що за льотерійним принципом до ВУЗ-ів проскакують дуже часто цілком припадкові студенти. («Рад. Осв», 21 вересня).

Не зважаючи на те, що вже багато років проминуло від закінчення останньої війни, в Україні ще й дотепер не реставровано всеціло шкільництва і всеобуча. Міністер освіти УРСР І. Білодід на серпневій нараді учительського активу говорив, що в Україні в середніх школах ще не вистачає 513 фізичних, 2218 хемічних і 2764 біологічних кабінетів та понад 3200 майстерень («Рад. Осв.», 20 серпня». В багатьох школах «плинність» (вичищування) учителів доводить до низької успішности. Напр. в школі ч. 1 в Сталіно в останньому році з 47 виховател ів замінено аж 33 (!).

16 серпня цього року Рада Міністрів УРСР затвердила нові «Положення» про різні типи шкіл. Ця нова шкільна реформа — одна з багатьох в ланцюгу постійних змін у підсовєтському шкільництві. В приниманні подібних постанов в попередніх сорок роках підношувано крик в пресі про їхню «конечність», «доцільність», мовляв «якраз ця реформа скоріше наблизить нас до комунізму». Проминуло кілька років і знову повторювалось те саме: приходили нові «положення». Так і цьогорічній реформі не можна присвячувати забагато уваги. Вона вносить деякі зміни у восьмирічній школі, середній загальноосвітній трудовій політехнічній школі з виробничим навчанням, «вечірній (змінній) середній (загальноосвітній) школі робітничої і сільської молоді» та «загальноосвітній середній заочній школі» («Мол Укр.», 31 серпня).

Окрему увагу на початку нового шкільного року привертає справа Високого Шкільництва в Україні. Підсовєтська преса підкреслює, що

в цьому році більшу частину контингенту студентів становлять відпоручники підприємств, колгоспів і радгоспів, які відбули дворічний стаж практичної праці. Але й тут у підборі нових щасливців помічається всюди великі надужиття і протекціонізм, які є головними чинниками при прийняттю до Високої Школи, а не знання. На біжучий академічний рік до ВУЗ-ів України прийнято 98 тисяч юнаків і дівчат; з них 14.100 навчатимуться на вечірніх і 44.200 — на заочних відділеннях і факультетах. До середніх спеціяльних учбових закладів прийнято 140 тис. учнів; з них 65 тис. навчаються без відриву від виробництва. Всі студенти вищих курсів технічних і інженерно-економічних спеціяльностей є зобов'язані пройти стаж на відповідних підприємствах, без чого не можуть одержати дипльому і призначення на працю. В біжучому академічному році поширено підготовку спеціялістів ряду фахів, зокрема практично-технічних ділянок.

Цікавою подією в житті високошкільного життя України є закриття Харківського і Одеського інститутів іноземних мов; їх влито, мовляв, у відповідні університети, як також об'єднання Львівського і Дрогобицького пединститутів. З інших змін слід відмітити реорганізацію Київського фінансово-економічного інституту в Інститут народнього господарства, а Донецького індустріяльного — в Донецький політехнічний інститут. Ряд ВУЗ-ів розпочали готувати інженерно-педагогічні кадри і педагогів-агрономів. У 89 ВУЗ-ах України є вечірні і в 115 — заочні відділення і факультети. Більше половини студентів України навчається без відриву від праці. Для підсилення комуністичної індоктринації студентів, — у ВУЗ-ах України впроваджено курс «Основи марксистсько-ленінської етики» та «Основи марксистсько-ленінської естетики». («Рад. Осв.», 31 серпня).

Новістю в Україні є створення першого ВТУЗ-у — заводу в Дніпродзержинському на базі місцевого вечірнього металюргійного інституту. На заводі — ВТУЗ-і навчається зараз понад дві тисячі студентів на металюргійному і технологічному факультетах. Ідея такого роду високої школи полягає в тому, що студенти працюють на заводі та рівночасно навчаються. Згідно з голосами преси, в цьому новому типі школи ще ряд недотягнень і відставань: немає ряду ляборaторій, брак приміщень, брак забезпечення і помешкань як для викладачів, так і для студентів («Рад. Осв.» 3. вересня).

Завдання підсовєтських ВУЗ-ів докорінно різниться від завдань, які перед собою ставлять Західні Високі Школи. Завдання підсовєтських Високих Шкіл схарактеризовано яскраво в передовій «Рад. Освіти» (від 27 серпня) такими словами: «Головним завданням наших ВУЗ-ів була і залишається підготовка висококваліфікованих кадрів для всіх галузей народного господарства і культури, всебічно підготовлених ідейно загартованих будівників комунізму».

Стає ясно, чому й для чого служить ціла система освіти й навчання в Совєтському Союзі. Але один момент в цьому промовчується: не лише «ідейно загартованих комуністів» ставить собі за завдання готувати освєтська школа, але вона рівночасно є знаряддям русифікації української молоді, що являється для нас найбільшою загрозою.

О. Зінкевич

****

ЦІКАВЕ З УКРАЇНИ

Розкопки на Керченському півострові, які провадила м. і також експедиція Інституту Археології АН УРСР, відкрила 15 нових поселень, як рівнож 13 поселень епохи бронзи. Закінчено розкопки поселення Мірмекія, що виникло в УІ ст. до Христа й проіснувало понад тисячу років.

Поповнення Київського зоопарку. Недавно Київський зоопарк поповнивсь багатьма експонатами. До Києва привезено: вінценосного (павиного) журавля з Центральної Африки, чорного лебедя, який звичайно живе в Півд. Австралії і Тасманії, папугу Жако, яка живе в центральній частині Західної Африки, червонокрилого фламінга, який живе в Казахстані.

Кам'яні «баби» на Україні. З кам'яними «бабами», яких сотні знаходиться на півдні України, пов'язані цілі леґенди і оповідання. Найбільшу колекцію цих «бабів» зібрав Дніпропетровський краєзнавчий музей. На подвір'ї музею вишикувались рядами десятки цих старовинних статуй, витесаних з пісковику, вапняку чи граніту. Але серед статуй жіночого полу знайдено також і нежіночі фіґури, вдягнені в

лати й шоломи, з мечем і рогом для узливання на честь бога війни. Одяг більшости «бабів» виказує, що вони були критського племені, були модерно одягнені, мали на головах високі «капелюшки», а в руках торбинки. Сучасні археологи встановили, що не зважаючи на свою схожість, статуї не належали якомусь одному народові, а вони є походження африканського, а також скіфського, аланамського і половецького.

Буйволи (боффало) в Україні. В селі Стеблівці біля Хусту, в одинокій місцевости України, селяни розводять буйволів. В цьому селі вони пасуться цілими чередами і являються дуже миролюбними тваринами. Буйволиці дають товстіше й смачніше молоко від молока коров і задовільняються такими травами, яких жодна інша худоба не хоче їсти.

Трактат Я. де Цесселіса в Публічній Бібліотеці АН УРСР. Трактат домініканського монаха Якобуса де Цесселіса: «Про звичаї людські та про обов'язки людей шляхетних і простих у зв'язку з шаховою грою», написаний в 1275 р., був згодом перекладений майже на всі європейські мови. Відпис з рукопису, зроблений ще в 1448 р., зберігається в Публічній Бібліотеці АН УРСР в Києві.

★ **75-річчя Харківського політехнічного інституту.** У вересні минуло 75 років від заснування Харківського політехнічного інституту. Він являється найпередовішим в Україні. В ньому готується інженерів з 39 спеціяльностей в галузі машинобудування, хемії, електротехніки. В інституті навчається чотирнадцять тисяч студентів. В ньому працюють українські вчені високої кваліфікації — акад. д-р техн. наук М. І. Медведєв, проф. А. П. Філіпов, проф. С. Уразовський, проф. д-р техн. наук В. І. Атрошенко, проф. д-р техн. наук С. М. Куценко.

★ **Японець захоплюється українською літературою.** Сейдзі Фукуока, асистент катедри слов'янознавства в Хоккайдському університеті, прибув недавно до Києва, де став аспірантом катедри української мови в місцевому університеті. С. Фукуока змалку цікавивсь слов'янськими мовами, а на університетських студіях вперше зустрінувсь з українською літературою; вона його до глибини зворушила й захопила. Щоб ближче її пізнати він вирішив продовжити свої студії в Києві. С. Фукуока пише: «Українська література в Японії — це звучить трохи незвично, і все ж, друзі, повірте, що в нас вже читають і Шевченка, і Мирного, і Франка, і Коцюбинського. Моєю великою мрією, навіть метою життя є переклад на японську мову всіх українських і деяких сучасних письменників». («Мол. Укр.», 5 листопада 1960 р.).

★ **«Молодь України» (12. лист. 1960) про українську мову.** «Сто років тому писати й друкувати українською мовою, яку тоді царські сатрапи презирливо називали «малоросійським наріччям», було якимось кощунством, навіть злочином. Уряд затверджував дикі цензурні накази, що принижували гідність народу, його мови, його друкованого слова».

★ **Мистецькі навчальні заклади в Україні.** Тепер в Україні працюють 4 консерваторії, 3 художні інститути, 2 інститути театрального мистецтва, бібліотечний інститут, 25 музичних училищ, 9 театральних, художніх і хореографічних училищ, 23 культурно-освітні технікуми.

★ **Скульптури Феодосії Бриж.** Феодосія Бриж, уродженка с. Бережниці (Сарненський район, Полісся), закінчивши кілька років тому з відзнакою, Львівський інститут прикладного й декоративного мистецтва, — стала передовою художницею-скульптуром України. Серед ряду її творів — викликають захоплення скульптурні ілюстрації до «Лісової пісні» Л. Українки — «Мавки», «Вода», «Русалка», «Той, що в скалі сидить».

★ **На 49 році життя загинув полк. А. Г. Васильченко,** один з найвизначніших випробовувачів літаків. А. Васильченко походив з Дніпропетровщини і протягом 25 років випробовував різні типи нових совєтських літаків. З його родини походять також брати Васильченки, освітові чемпіони планерних літаків.

★ **Сестри Бойко — найкраще тріо.** В Україні популярністю користується тріо сестер Марії, Даніїли і Ніни Байко з містечка Буськ (Львівщина), які обрали собі за професію ансамблевий спів. Три сестри закінчили Львівське музично-педагогічне училище, а згодом Львівську консерваторію. В їхньому репертуарі переважно українські народні пісні та пісні українських композиторів. Сестри Байко брали участь в багатьох фестивалях і написах, за що одержали багато нагород.

★ **Київський університет.** У Київському університеті навчаються 12 тисяч студентів стаціонарно, заочно й на вечірніх курсах. Університет має 11 факультетів і 80 катедр, де викладають понад 800 професорів, доцентів і викладачів, в тому числі — 20 академіків і членів-кореспондентів АН УРСР та 63 доктори наук.

★ **«Декада української літератури і мистецтва» в Москві.** Від 12 до 21 листопада 1960 р. відбулась у Москві третя «Декада». Там брали участь кращі українські підсовєтські хорові, театральні і танцювальні колективи, як також поодинокі визначні артисти та письменники. З вих художніх творів, зокрема з літератури. нагоди «Декади» в Україні появилось ряд но- Було перевидано деякі старші твори та створено нові збірники.

* **Школи в Україні.** Дуже часто большевики публікують дані про стан шкільництва в Україні, які майже завжди відбігають від дійсності,бо самі себе заперечують. Згідно з даними «Мол. Укр.» (20 вересня 1960 р.), в Україні функціонує 36.432 загальноосвітні школи, де навчається 6 міл. 192 тис. учнів, крім того діють 594 технікуми і 251 школа-інтернат. У 138 Високих школах (в 1951 р. їх було - 156) навчається стаціонарно, на вечірних курсах і позаочно 412 тис. студентів. Академія Наук має 60 науково-дослідних інститутів, де працюють 11.790 наукових співробітників, в тому числі 87 академіків і 121 член-кореспондент. За останні чотири роки в Україні випущено 220 тис. спеціялістів з вищою і 419 тис. з середньою освітою.

***Охороняли врожай!** В заліщицькому районі (Зах. Україна) 204 комсомольці, під керівництвом штабу, охороняли колгоспні поля в часі цьогорічного збирання врожаю! Це були найбільш віддані партії особи, які готуються бути в майбутньому МВД-истами,, чи совєтськими поліцаями. («Мол. Укр.», 13 вересня 1960 р.).

* **«Вільний індивідуум» - новий тип молоді.** В останніх місяцях ведеться в Україні нагінку на т.зв. «вільних індивідуумів». Це новий витвір підсовєтської дійсности. До «хуліганів» і «стиляг» долучуються «вільні індивідууми». Це переважно студенти, випускники високих шкіл, чи учні старших кляс десятирічки, які ведуть «вільний» спосіб життя. Вони покидають студії, нічим не цікавляться, за вийнятком західного модернізму. Згідно з описами совєтської преси можна припускати, що вони нагадують американських «бітніків», хіба з тою ріжницею,що для запевнення своєї екзистенції вони займаються спекуляцією, купуючи преріжні речі в західних туристів. Один з них Віктор Семиниченко, студент київського політехнічного інституту, на студентських зборах «гордо» заявив, що він «людина всесвіту», а в суді - прокуророві на запитання, хто він - він виголошує - «Я - людина...». І таке буває в теперішній підсовєтській дійсності.

Український художньо-спортивний балет на льоду

В Києві недавно створено під керівництвом Вахтанга І. Вронського ансамбль художньо-спортивного балету на льоду. Такі балети існують лише в небагатьох країнах світу - ЗДА, Англії, Чехословаччині, СССР, Угорщині. Щоб сформувати балет, в Києві було проведено кілька турів конкурсу, в яких брало участь понад тисячу дівчат і хлопців. Вибрано всього 72 особи, які виявились найздібніші для цього виду модерного мистецтва. Керівник ансамблю В. Вронський говорить про призначення балету:

Балет на льоду відкриє величезні можливості для створення оригінальних, надзвичайно яскравих видовищ. Чудове поєднання спорту, фігурного ковзання, з клясичним і характерним танцем дає змогу ставити привабливі, неповторні за своєю красою композиції, працювати над змістовними сюжетними виставами, які б вражали глядача витонченістю форм, плястичністю рухів,фізичною загартованістю виконавців і одночасно - стрімким польотом думки. Думаючи про майбутні вистави нашого колективу, ми дбаємо і про яскраву національну форму, про своєрідність, оригінальнісь наших виступів, або, як то кажуть, про власне обличчя. І в цьому нам допоможуть багаті, неповторні традиції українського мистецтва, які - ми сподіваємось - розвиватимуться у виступах ансамблю, величезний досвід, набутий хореографічними трупами республіки («Мол. Укр.», 23 вересня 1960 р.).

«Украдене щастя» - нова укрраїнська опера

У вересні відбулась у львівській опері ім. І. Франка прем'єра нової української опери, написаної на базі твору І. Франка «Украдене щастя». Авторами нової опери являються композитор Ю. Мейтус і лібретист М. Рильський Критика дала таку оцінку цього нового твору українського оперного мистецтва:

Музика Ю. Мейтуса задовольняє найвищі вимоги, які можна пред'явити до оперного твору. Вона дуже мелодійна, виразна і емоціональна. Цілий ряд сцен і окремих номерів справляють враження і запам'ятовуються насамперед завдяки своїй мелодійній красі й образності. Мелодизм Ю. Мейтуса далекий від примітиву і банальности. Він дуже своєрідний і кольоритний у результаті глибокого відчуття композитором інтонаційної і ладової природи західноукраїнського музичного фольклору («Рад. Культ.» 25 вересня 1960 р.).

(За «Смолоскипом», листопад-грудень 1960)

В Пресовому Калейдоскопі

Вересневе число «ЛИСТІВ ДО ПРИЯТЕЛІВ», приносить статтю-передовицю п. з. «Загороди і отвертість духа». Редакція звертає увагу читачів, що Україна в сучасному не є Україною, що її ми покинули. Відтак редакція старається пробити залізну занавісу, й дати читачам образ психічних перемін, образ духового єства сучасних українців в Україні. Розглядаючи ж і порівнюючи життя й спосіб думання українців поза Україною, редакція пише, що:

«... Тут немає ніякого зовнішного примусу визнавати цю чи іншу віру, приймати цей чи інший світогляд. А все ж наші маси, з інтелігентською пересіччю включно, далі і вперто тримаються думок прищеплених їм у молодості. Без зовнішнього примусу ми все ж не відчуваємо особлившого бажання вийти з ґетта несвоєчасних поглядів, із перестарілих і заплеснілих камер на волю. Не маємо відваги отворити вікна наших душ для сумнівів, що стукають до них, не маємо сміливости вийти в поле шукань, призвичаєні до життя серед старого ідейного устаткування. Є й інші серед нас, що відчувають потребу провірки наших духових і організаційних загород, але не мають відваги прилюдно признатись до того і замикаються в собі, спускаючи завіси на вікнах, щоб люди не бачили їх болю і сорому...»

Цінне признання!

Редакція «Листів до Приятелів», робить нам всім зворушливу несподіванку з'ясовуючи врешті-врешт собі й нам ідеологічну тупоту й безвиглядність ґетта. На жаль редакція «Листів» — також «... вперто тримається думок прищеплених їй у молодості...». В атмосфері «Листів» є щось з цісарсько-королівського сервілізму, є щось з політичного «Зів'ялого листя» й абстрактного панацеїзму. Нічого сутнього, нового, відважного, в українське життя, журнал «Листи до Приятелів» не вносить, і ніколи не внесе. Його характеризує «... туга, що нема за чим тужити», експериментаторство словом, невдалі, претенсійні, й рівночасно рахітичні ет'юди про втрачений рай і можливості. Редактори «Листів» таки справді «...не мають відваги прилюдно признатись» до морального банкротства, і замикаються в собі, спускаючи завіси на вікнах, щоб «люди не бачили їх болю і сорому».

Правда, вряди-годи з надхмарних висот «Листів» ллються потоки крилатих фраз, малопереконливих і мертвих політичних концепцій. Якщо редакція «Листів» справді йтиме по дорозі щирости, то в один день мусітиме змінити назву журналу на «Порожнеча», і ця назва відповідатиме найбільш влучно змістові й ідеології журналу.

Свій комплекс розгубленого й застрашеного міщанина, малює редакція «Листів до Приятелів» в названій вже статті — такими словами:-

«... Там в Україні, велика марксівсько-ленінсько-хрущовська тюрма, в яку втиснули людей насильно і тримають їх сорок років. А відомо, що можна привикнути і до тюрми... Я перепещена людина (признання каторжника) — всю молодість перебув у тюрмі. Аж ось прийшла амнестія і мене випустили на світ і сказали: тепер сам думай і промишляй! Ні, я перепещена людина, і знову постарався попасти в тюрму. Оце маю нових забезпечених десять років перед собою». А тут, без духових сторожів і підлядачів на порогах душ наших, добровільно, з привички тиснемось у різних тухлих ґетто, розгороджуючи наш світ колючими дротами перестарілих провінційних, віровизнаневих і партійних ненавиницьких комплексів...».

Редакція «Листів» хоче нас переконати, що поскільки нема охочих думати так як думає гурт людей навколо «Листів», то єдине пояснення цього «феномену» в рабській психіці української людини. Вона, бачите, не звикла жити у вільному світі, й у кліматі волі — тратить голову.

Роздумуючи над цим неврастенічним «поясненням» нам пригадуєтсья слова українського поета:- «... як страшно, людське серце докраю обідніло».

***

Коли ми вже порушили низку болючих українських проблем, то мусимо себе потішити, що ми все ж таки не найбільш нещасливі люди під сонцем. Є ще більш нещасливі від нас. Один з нещасливців... пише на сторінках «Свободного Слова» за серпень таку нісенітницю:-

«... В Америці є живі свідки, що на своїй спині зазнали совєтсько-українське насильство. Так було і в південній Росії. Коли в двадцятих роках почали видавати в Харкові і Києві газети на українській мові, ніхто тих газет не хотів читати. Прийшлося друкувати також газети на російській мові, і на ці російські газети був більший попит, про що каже статистика тих цазет. Тепер, по чотирьох десятках років, нема ради, і читають вже українські ча-

describe писи. Бо стара ґенерація, яка одержала російську національну свідомість від своїх предків, що боролися століттями проти ополячення й зберігали російське ім'я — вимерло. Залишились вихованці совєтських українських шкіл, що не знають минулого свого народу, завдяки перекрученням в російській історії в совєтських підручниках.

Як бачите, всі самостійні України були створені згори (Тимчасовим Правительством, що складалося тільки з великоросів) або ззакордону, німцями (Берестейський мир і влада генерала Сокропадського) або поляками (Пілсудський — Петлюра), або нечисленними авантюристами, що їх ніхто не вибирав, і ніхто не уповажнював, і які нікого не репрезентували (Винниченко і йому подібні). А існуюча сьогодні «Українська Республіка» була створена знов-же не українцями, і в кожному випадку не народом південної Росії, а більшовицьким інтернаціоналом на чолі з Сталіном, грузином....».

Ми не маємо ані завваг ані коментарів до міркувань «Олекси Верховинця», бо уривок з його статті ми подаємо для цього, щоб розвеселити наших читачів.

***

Справа скликання й відбуття Світового Конгресу Вільних Українців знаходить все більш всестороннє й об'єктивне насвітлення на сторінках українських пресових видань. Приємно відмітити що середовище УГВР, тобто люди з групи Миколи Лебедя, займають позитивне становище до СКВУ, хоч як їм це не приходиться трудно. Ця група людей в останніх роках еволюціонувала з позицій скрайнього суспільного неґативізму на позиції громадянської відповідальности й позитивного ставлення до інакше думаючих середовищ. Від кумедних спроб «координувати» чи консолідувати українську еміґрацію навколо УГВР, до узглядання різнородних політичних течій в нашому житті й спроб наладнати співжиття з ними без вимог послуху й покори — далека дорога. Її якось вдалося людям Миколи Лебедя пройти без більших труднощів, а маючи на увазі кардинальний зворот в системі думання й світосприймання цього середовища, було б трудно вимагати свободи поведінки від цих людей на їхніх нових позиціях.

Становище середовища УГВР до Світового Конгресу виясню́є Д-р Василь Маркусь в вересневому числі «Українського Самостійника». Він у статті «До проблеми Світового конґресу українців» твердить, що становище його середовища було з'ясоване раніш у статтях Дарії Ребет, Б. Кордюка, М. Прокопа, В. Стахова та інших. На себе він бере завдання заокруглити міркування своїх партійних однодумців, й у кінці своєї статті висуває п'ять конкретних пропозицій відносно конґресу.

Підкресливши бажання середовища УГВР відділити справу СКВУ від політичної консолідації, Маркусь каже що:-

«... Для нас у першу чергу є важливим практичний бік ініціятиви, а саме — потреба розв'язати цілий ряд конкретних справ суспільного і культурного порядку в житті всієї діяспори, що може бути зроблене єдино через існування працездатного і авторитетного координаційного осередку...».

Ми погоджуємося вповні з думками В. Маркуся. Ми є теж думки, що чотири десятки років безуспішних консолідаційних заходів є само собою доказом нашої політичної розтічі. Зате варто скупчити увагу на занедбаних ділянках нашого спільного еміґраційного життя, що з уваги на свій характер, допомоговий, культурний, фінансовий — виключатимуть моменти партійного екстремізму. Але все ж, треба побоюватися, що люди, які не сконсолідувалися в останніх десятиліттях в усіх інших спробах того роду, зрозуміють СКВУ як ще одну арену партійно-політичної боротьби.

Є ж уже готові пляни опанувати» СКВУ і було б нерозважно поминати ці пляни мовчанкою.

Заторкаючи найважніше, а саме конечність всесвітньої громадської централі українців, Д-р Маркусь пише що:-

«... Варто вказати на деякі проблеми і факти нашого життя хоч би в останній період, які вимагали б інтервенції та репрезентації загального центру закордонного українства. На них частково вже звертала увагу і наша преса. Ось ті кілька справ, коли нам треба було боронити моральних і фізичних прав людей нашої громади з поважного форуму: збезчещення пам'яті головного отамана С. Петлюри паризькою і монтреальською телевізією, справа національного визначення українців у Великобританії (подібна ситуація існує і в Німеччині), оборона українських біженців у Німеччині та Австрії, справа реагування на заслання наших земляків на Корсику, узгіднення виступів з приводу закидів на адресу українців в антисемітизмі, тощо.».

Нема що й казати. Не тільки названі Маркусем справи вимагали спільної акції всіх укра-

їнців поза Україною. Є ще добрих кілька десятків подібно пекучих проблем, що не мають ніякого відношення до майбутньої влади в Україні чи мандатів на таку, владу, а мають живе й болюче відношення до наших буднів. Іншими словами говорячи, якщо не вміємо бути добрими й гідними політиками, то відложім політичні розходження й проблеми на бік, і будьмо добрими громадянами. Бо українські інваліди, вдови чи сироти, українське мистецтво чи видавнича справа не може чекати до часу, аж будуть заспокоєні амбіції різнородних партійних крикунів. Чиюсь претенсію чи мандат на становище премієра чи міністра — нехай вирішає час. А тимчасом, вже сьогодні є такі болючі справи в нашому еміґраційному житті, які вимагають негайної позитивної розв'язки.

Отже ми в підході В. Маркуся до потреби скликання СКВУ бачимо беззастережну рацію, і з його становищем ми згідні. Залишається нам тільки переконати деяких людей, що їхні амбіції і права на владу в Україні зовсім не меншають почерез їхню співпрацю над болючими щоденними проблемами закордонної України. Врешті ми, еміґранти, навіть не можемо давати комусь ліцензію на владу в Україні, бо це далека й скомплікована проблема, й не лежить вона в нашій компетенції.

З життя в ОДВУ

КУЛЬТУРНИЙ ВЕЧІР

В найактивнішім з погляду громадського життя місяці листопаді розворушився й наш дрімливий південь Чікаґо, прозиваний іще й «хутором» або «Чікаґо-селом». «Хуторяни» одного осіннього ранку отримали в пошті запрошення на так званий культурний вечір, що ним 52-ий-й відділ ОДВУ відзначив своє 52-ліття. Збирались, як завжди, помалу, але всі мали нагоду послухати своїх улюблених платівок. Маестро Сергій Сущик віртуозно грав на грамофоні в незвичнім для нього не заголоснім стилі. Найчастіше замовляли, звичайно «Рушничок», а між тим пан Сущик щоразу вставляв свою улюблену гуцульську пісню про кучері.

Вечір складався з трьох точок: промова панотця О. Кулика, виступ редактора Шемердяка і весела частина — гуморески Ганни Черінь.

Доповідь о. Кулика вдалась йому блискуче. Знов і знов присутні дивувались, звідки в тут народженої, активної в американськім громадськім житті людини береться та безмежна любов до України й українського, та глибока культура слова, що її можна знаходити лиш у творах українських клясиків, та незломна віржа в перемогу національної ідеї нашого народу! Основною тезою доповіді о. Кулика була думка про те, що націоналізм — це здорове й проґресивне явище, властиве кожному культурному народові, що еміґрація завжди була великою потугою для справи здобуття незалеежносжти на батьківщині, що ми повинні триматися один одного в справі боротьби за визволення України. Це останнє твердження отець, як священик, підсилював релігійними правилами про братерську любов і взаємне порозуміння.

Редактор Шемердяк, відзначивши свою згідність із думками о. Кулика, проте підкреслив основне значення українських рушійних сил вдома, на Україні, і повторив свою стару тезу про не таку вже велику ролю нашої еміґрації. Не дивлячись на те, що і в цім твердженні є правда, воно звучить надто песимістично і не дає наснаги для нашої діяльности. Самий вже приклад російської революції, підготованої закордоном і підпільно ввезеної до Росії, може нас переконати в протилежному. Теорія большевизму була розвинена цілковито закордоном і була ввезена в Росію в уже готовому вигляді, і ще й до цього часу практика совєтського уряду йде за цією теорією. Було б дуже добре, якби український націоналізм тут, в досить сприятливих умовах, так розробив на еміґрації свою теорію...

Ганна Черінь прочитала кілька веселих, але гострих творів, що були спрямовані проти до-

мосидів та «фармерів», що із головною проблемою тепер являється вищипування «рачої трави» на травнику, через що їх діти часто лишаються без батьківської опіки і заростають бур'яном. Кінцеві рядки одного з її віршів такі:

... Краще дбати про дитину,
А бур'ян — нехай росте.
Хай в траві гудуть москити,
Хай цвіте кульбаби цвіт —
Хай ростуть нам добрі діти,
Нації найкращий квіт!

Шкода, що на цім вечорі, що не обійшовся без чаю з пресмачним печивом, не так багато було людей. Чи їх відстрашило слово «культурний вечір», і вони радше пішли кудись, де нема культури? А проте, сама ідея такого вечора, де невелика, енергійна доповідь, меншого розміру співдоповідь, кілька добрих платівок, маленька перекуска, щось на-весело і дружня дискусія — виглядає дуже добре. Це якраз та форма сходин, що нам потрібна, легка для влаштування й переведення, мобілізуюча й відпружуюча разом.

Г. П.

Independent Ukraine
2315 WEST CHICAGO AVENUE
CHICAGO 22, ILLINOIS, U. S. A.

Return and Forwarding Postage Guaranteed

BULK RATE
U. S. POSTAGE
PAID
Chicago, Ill.
Permit No. 7547

Very Rev. W. Lewytzky
321 - 5th Ave. N. E.
Minneapolis 13, Minn.